

GWRTHODEDIGAETH

YN

BROFEDIG:

NEU'R

872. 4. 28.

ATHRAWIAETH

Etholedigaeth Tragwyddol,

GWRTHODEDIGAETH,

Wedi ei cyd-ystyried mewn Unarddeg o

DDOSPARTHIAU.

Lle y gwrthbrofir y Dadleuon a arferir gan Wrthwynebwyr yr Athrawiaeth hon, y symmudir amryw Amheuon, ac y penderfynir llawer o Ymofynion Cydwybod.

Gan y duwiol a'r enwog Was hwnnw o eiddo Cx197, y Parchedig

Mr. JOHN BUNYAN.

Wedi ei Gymreigio yn ofalus, o'r Argraphiad diweddaf yn Saesonaeg,

Gan JOHN THOMAS.

CAERFYRDDIN,

ARGRAPHWYD GAN I. DANIEL, YN HEOL Y BRENIN.

[PRIS CHWE'-CHEINIOG.]

Llyfrau Cymraeg,

Ar werth gan *I. Daniel*, yn *Heol-y-Brenin*,
yng *Nghaerfyrddin*.

- I. **E**SPONIAD ar y Deg Pennod gyntaf o Genesis, a rhan o'r Unfedarddeg; newydd ei gyfieithu yn ffyddlon i'r Cymraeg, gan un cyfarwydd yn y Iaith, o Saesonaeg yr enwog Mr. J. Bunyan. Pris Swllt.
- II. Y Ddinas Sanctaidd, neu'r Jerusalem Newydd, gan I. Bunyan. Pris Swllt.
- III. Mesurwr Cyffredinol, yn cynnwys Tablau defnyddiol i Grefftwyr, &c. yr ail Argraphiad, gan M. Williams, Pris Swllt.
- IV. Drych y Ddaear a'r Ffurfafen, gan Math. Williams, Pris Hanner Coron, wedi ei rwymo.
- V. Barddoniaeth Dafydd ab Gwilym, o Grynhoed O. Jones ac W. Owen. Pris Chwech Swllt a Chwe' Cheiniog.
- VI. Angau a Nefoedd, gan Dr. Watts. Pris Swllt.
- VII. Allwedd Newydd i ddysgu darllain Cymraeg: yn cynnwys Tablau a Phennodau cymhwysiadol i'r diben hynny, o Eiriau dwy, tair, pedair, a phump Llythyren, hyd at Eiriau o bump a chwech Sillaf, &c. Pris Chwe' Cheiniog.
- VIII. Atteb i Lythyrau y Parchedig Mr. B. Evans, ar y Pwngc o Fedydd, gan William Richards. Pris Chwe' Cheiniog.
- IX. Cân am y Farn ddiweddas, gan Mr. B. Francis, yn Bedair Rhan. Pris Tair Ceiniog.
- X. Deddfau Crist'nogol. Pris Deunaw.
- XI. Cyffondeb y Pedair Esengyl. Pris Dau Swllt.
- XII. Llyfr Gweddi Cyffredin. Pris Tri Swllt a Chwe' Cheiniog.
- XIII. Pregeth ar Ddihenyddiad Moses Paul; at ba un y chwanegwyd Hanes fer o Lwyddiant yr Esengyl ymhlith yr Indiaid, gan Sampson Occom. Pris Tair Ceiniog.
- XIV. Aleluia; neu Hymnau Mr. B. Francis, y Rhan Gyntaf. Pris Chwe' Cheiniog.
- XV. Yr Ail Ran o Hymnau Mr. B. Francis. Pris Chwe' Cheiniog.
- XVI. Socinian Champion. Pris Deunaw.
- XVII. Conflagration. Pris Swllt.



GWRTHODEDIGAETH

BROFEDIG, &c.

RHUF. XI. 7.

Beth gan bynny? Ni chafodd Israel yr byn y mae yn ei geisio: eithr yr Etholedigaeth a'i cafodd, a'r lleill a galedwyd.

D O S P. L.

Bod GWRTHODEDIGAETH.

YN fy ymadrodd ar y testun hwn, mi a arferaf gymmaint o gwttogrwydd ag a ddichon gydsfyll ag eglurhad ac adeiladaeth, heb amlhau geiriau i chwyddo'r llyfr; eithr ymgadwaf o fewn terfyn ychydig leiniau, er budd a lleshad y rhai a ddarllenont fy llafur-waith. Er y gallwn bentyrru ymrefymmiadau lawer i egluro a phrofi'r pwngc hwn, ni chaf ond cofiau rhyw nifer bychain o ysgrythurau amlwg i gadarnhau'r matter. Y gyntaf a gasglaf allan o'r nawfed o'r Rhufeiniaid, sef, oddiwrth ymadrodd yr apostol, mewn perthynas i blant y cnawd a phlant yr addewid.

1. Yn nechrau'r ofed bennod, cawn yr apostol yn cwyno yn wylofus oblegid yr Iuddewon, wrth ystyried eu cyflwr truenus: "Y gwirionedd yr wyf yn ei ddywedyd, yng Nghrist, nid wyf yn

dywedyd celwydd, a'm cydwybod yn cyd-dystiol-
aethu â mi yn yr Yspryd Glân, bod i mi dristyd
mawr, a gofid dibaid i'm calon; canys mi ddy-
munwn fy mod fy hun yn *anathema* oddiwrth
Griff, dros fy mrodyr, fy nghenedl yn ol y cnawd."
Oh druain! (eb efe) hwy fyddant golledig yn
ddiammau; dynion gresyn, truenus, a diymgeledd
ydynt: y mae eu llygaid wedi tywyllu, a'u cefnau
wedi cyd-grymmu bob amser, Rhuf. xi. 10. Pa
ham? A oes dim moddion gras ganddynt? Oes,
yn sicr, ac yn aml hefyd; Israeliad ydynt, eiddo
y rhai yw y mabwysiad, a'r gogoniant, a'r cyfam-
modau, a dodiad y ddeddf, a gwasanaeth Duw,
a'r addewidion: eiddo y rhai yw y tadau, ac o'r
rhai yr hauodd Crist yn ol y cnawd, yr hwn fydd
uchlaw pawb, yn Dduw bendigedig yn oes oes-
oedd, Amen. Pa beth gan hynny yw'r achos?
Wele, eb efe, er eu bod yn blant Abraham yn
ol y cnawd; etto nid ydynt yn blant *ond* yn ol y
cnawd: canys nid Israel (yn yr ystyr orau) yw pawb
a'r fydd o Israel; ac nid ydynt, o blegid eu bod
yn *bad* Abraham, i gyd yn blant; eithr, medd y
gair, "Yn Isaac y gelwir i ti had," Rhuf. ix. 6, 7.
Felly nid yw plant y cnawd yn blant i Dduw; eithr
plant yr addewid a gyfrifir yn had. Gwelwch,
gan hynny, nad yw y rhai sy'n blant y cnawd yn
unig (megis yr oedd y rhan fwyaf o Israel y pryd
hynny) nac yn cael eu cyfrif yn had, nac yn blant
yr addewid, nac yn blant Duw; eithr a wrthodir,
ac a fwrir allan. Dyna un tyft digonol.

2. Y mae geiriau'r testun yn sicrhau yr un peth,
"Yr etholedigaeth a'i cafodd, a'r lleill a *galedwyd*;
neu, fel ar ymyl y ddalen, a *ddallwyd*." Y mae
y geiriau rhai'n yn difynio, neu yn torri, canys y
maent yn gwahanu rhwng dynion a dynion, yr
etholedigaeth a'r *lleill*; y rhai a etholwyd, y rhai a
adawyd;

adawyd; y rhai a gofleidwyd, y rhai a wrthodwyd:
 “Yr etholedigaeth a’i cafodd, a’r lleill a galedwyd.”
 Wrth y *lleill*, rhaid i ni ddeall y rhai ni etholwyd,
 o herwydd fod y naill yn wrthwyneb i’r llall; ac
 os nid *etholedig*, pa beth ydynt ond *gwrthodedig*?
 Gwel Deut. xxxi. 17. Salm lxxviii. 67. Jer. vii. 29.
 Hof. ix. 17.

3. Y drydedd ysgrythur a goffaf i gadarnhau’r
 gwirionedd hwn, yw honno yn Actau’r apostolion,
 pen. xiii. 48. “A chynnifer ag oedd wedi eu hor-
 deinio i fywyd tragywyddol a gredasant,” Efsay i. 9,
 10, 22, 23. Rhuf. ix. 27. A *chynnifer*; wrth y gair
 hwn, megis wrth yr hyn a soniwyd o’r blaen, gell-
 wch weled fel y mae’r Ysryd Glân yn gwahan-
 iaethu, neu yn gwahanu rhwng dynion a dynion,
 meibion a meibion Adda: “Cynnifer ag oedd
 wedi eu hordeinio i fywyd tragywyddol, a gred-
 asant.” Os wrth y gair *cynnifer* y deallwn pob dyn
 yn y byd, yna y mae’n rhaid fod yr holl fyd yn
 credu’r efengyl, (yr hyn nid yw wir) a bod pawb
 hefyd wedi eu hordeinio i fywyd tragywyddol!
 yr hyn y mae’r ysgrythur yn ei wrth-ddywedyd;
 canys y mae’r *lleill*, ni a glywsom, heblaw’r etho-
 ledigion; y mae sŏf ac ũs heblaw gwenith! gan
 hynny, wrth y gair *cynnifer*, rhaid i ni ddeall *rhai*;
 “canys cyd byddai meibion Israel fel tywod y
 môr, gweddill a achubir.”

Mi a allwn liofogi ysgrythurau lawer, ond yng
 ngenau dau neu dri o dystion y bydd pob gair yn
 safadwy; bydded gan hynny yr hyn a grybwyllwyd
 yn ddigon i brofi fod y fath beth a *gwrthodedigaeth*:
 canys pe na buasai son yn yr ysgrythur am blant
 y cnawd, y *lleill*, heblaw’r etholedigion, a’r cyff-
 elyb; etto, yn gymmaint a bod y fath beth a phlant
 yr addewid, yr had, plant Duw, a’r cyfryw enwau,
 a hynny hefyd mewn llawer dull o ymadroddion,
 megis,

megis, y rhai a ragluniodd, y rhai a ragadnabu efe, y rhai a etholodd yng Nghrist, y rhai a 'sgrifennwyd yn llyfr bywyd yr Oen, a ordeiniwyd i fywyd, &c. Yn gymmaint, meddaf, a bod y pethau hyn yn amlwg, diammau yw, fod *gwrthodedigaeth* yn gynhwysedig hefyd yn yr ysgrythur sanctaidd, Rhuf. viii. 29, 30. Eph. i. 3, 4. 1 Thes. v. 9.

Ac ymhellach, y mae'n canlyn yn anocheladwy, oddiwrth y gair *etholedigaeth*, canys pa un a wnelom ei ystyried mewn perthynas i wahaniaethu rhwng dyn a dyn, o ran y byd a ddaw, neu mewn perthynas i waith Duw yn dewis hwn neu'r llall i ryw waith neu orchwyl, i'r fwydd hyn neu'r fwydd arall yn y byd presennol, y mae hynny yn arwyddo fod y dewisiad yn gyfryw ag nad oes gan bawb hawl iddo; eithr bod rhai yn cael eu cymmeradwyo, ac eraill yn cael eu gwrthod, 1 Sam. xvi. 7. A ydyw pawb yn etholedig, yn had, yn ddefaid, yn rhai cadwedig, yn llestri trugaredd, yn bobl briodol i Dduw? Onid yw rhai (ie, y rhan fwyaf) yn blant y cnawd, y lleill, yn fleiddiaid, y rhai colledig, yn llestri digofaint, i ammharch, ac yn feibion y goll-edigaeth? 2 Sam. vi. 21. Mat. x. 16. Ioan xv. 16. a xvii. 12. Rhuf. ix. 21, 22. 2 Cor. iv. 3. 1 Pedr ii. 8, 9.

D O S P. II.

Pa beth yw GWRTHODEDIGAETH.

GWEDI profi, fel hyn, fod y fath beth a *gwrthodedigaeth*, mi amcanaf, bellach, ddangos pa beth ydyw; ac fel y gwnelwyf er eich adeiladaeth, mi a egluraf i chwi, yn gyntaf, ystyr y gair *gwrthodedigaeth* yn gyffredinol, mewn perthynas i ddynion sydd dros amser, ac mewn modd gweledig, yn

wrth-

wrthodedig. Yn ail, yn fwy neillduol fel y mae'n perthyn i ddynion sydd yn anweledig ac yn dragywyddol wrthodedig.

Yn gyntaf, mewn perthynas i'r rhai sydd yn amserol, ac mewn modd amlwg, yn wrthodedig. Bod yn wrthodedig felly, yw bod yn anghymmeradwy, sef dan farn wrth air Duw, o ran ffydd neu faneteiddrwydd yn efengyl; megis y mae'n rhaid i'r cyfryw fod ag ffydd heb ddeall ysprydoli amgyffred dirgelion teyrnas gras, yr hyn sydd nod amlwg o'u gwrthodiad gan Dduw. Am hynny y dywedir eu bod yn anghymmeradwy, neu heb ddeall, o ran ffydd, ac yn anghymmeradwy o ran pob gweithred dda; a chanddynt feddwl anghymmeradwy i wneuthun y pethau sydd weddus mewn perthynas i ffydd neu foesau, ac am hynny y dywedir hefyd eu bod yn ffaidd gan Dduw, wedi eu bwrw allan, a'r cyffelyb, Jer. vi. 30. Rhuf. i. 28. i Cor. ix. 27. 2 Cor. xiii. 6, 7. 2 Tim. iii. 8. Tit. i. 16.

Yr wyf yn galw'r wrthodedigaeth amserol yma yn *wledig*, o blegid eu bod yn amlwg, wedi eu datguddio yn eneg o'r cyfeiliornadau uchod wrth air y gwirionedd, ac o galon siommedig; ac felly fe a'u bennir yn ddifas. Etto y mae'n bosibl bydd rhai o'r cyfryw, trwy fendigaid weithrediaid a goruchwiliaeth gras, yn saint gweledig yma, (er eu bod gynt yn wrthodedig) ac y mwynhant fywyd tragywyddol yn y byd a ddaw. Pwy a all ammau, na ddichon yr hwn sydd trwy hunan-ymholiad yn cael ei hun (ie, tan broffes ysgatfydd) yn ddyn difas, sefain ar Dduw, ac felly dderbyn trugaredd, a chael gras yn gymmorth cyfamserol? Er nad yn fynych y gwelir y rhai sy'n hir ddilyn drwg yn dibennu yn dda.

Ond, gan adael hyn heibio, mi af rhagof i son
am

am *wortbodedigaeth* tragywyddol ac anweledig, yr hyn a bortreiadaf fel y canlyn: *myned beibio* ydyw, yn, neu adael allan o, *etholedigaeth* Duw; ac etto y rhai a adewir yn cael eu golygu yn uniawn. Yn y gosodiad hwn cewch bedwar peth i sylwi arnynt:

Yn gyntaf, y weithred o *ethol*.

Yn ail, negydd neu naccad y weithred honno.

Yn drydydd, y cyfryw a gyrhaeddir trwy'r naccad.

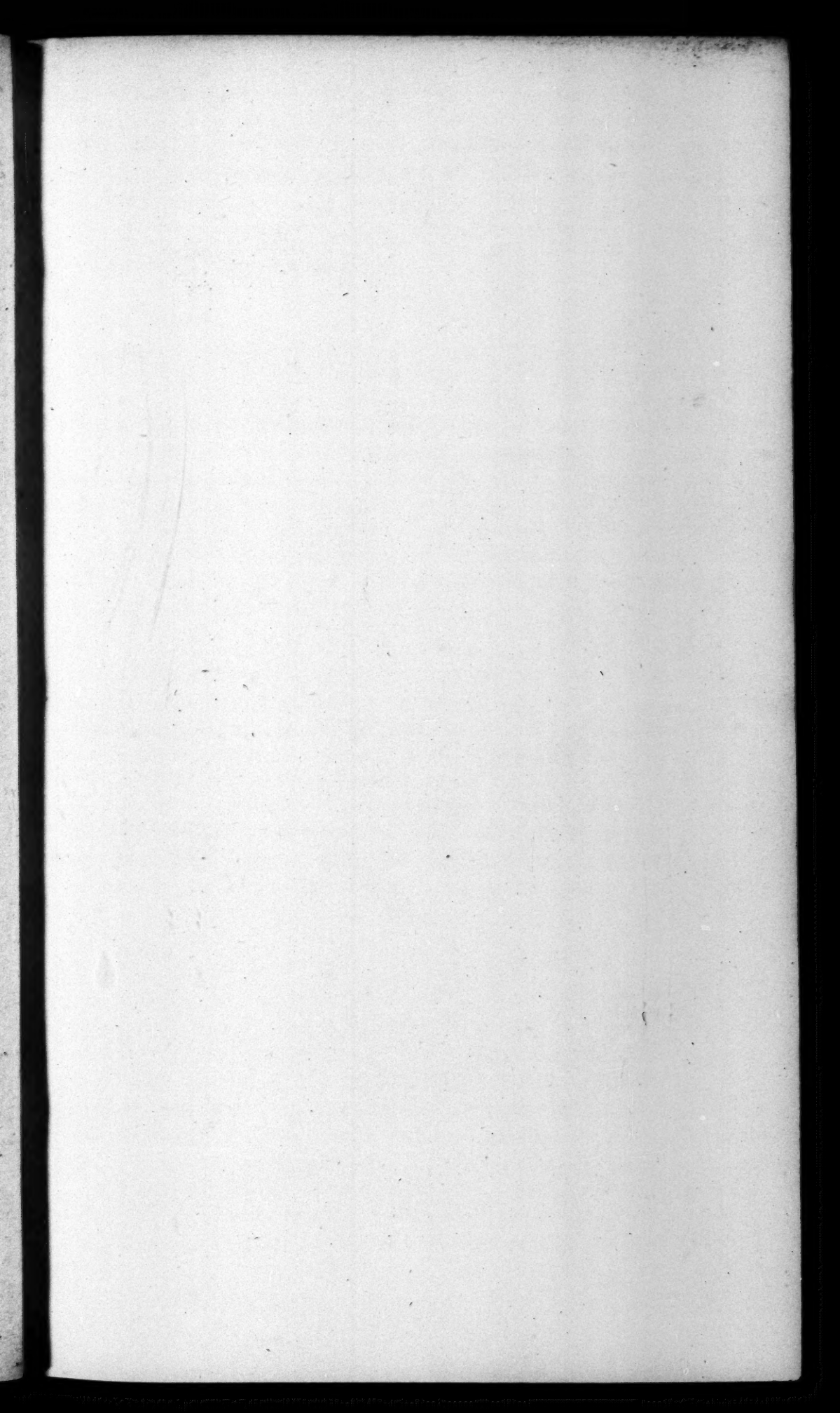
Yn bedwarydd, cynheddfau, neu gymhwyfiadau y cyfryw pan gyrhaeddir hwy.

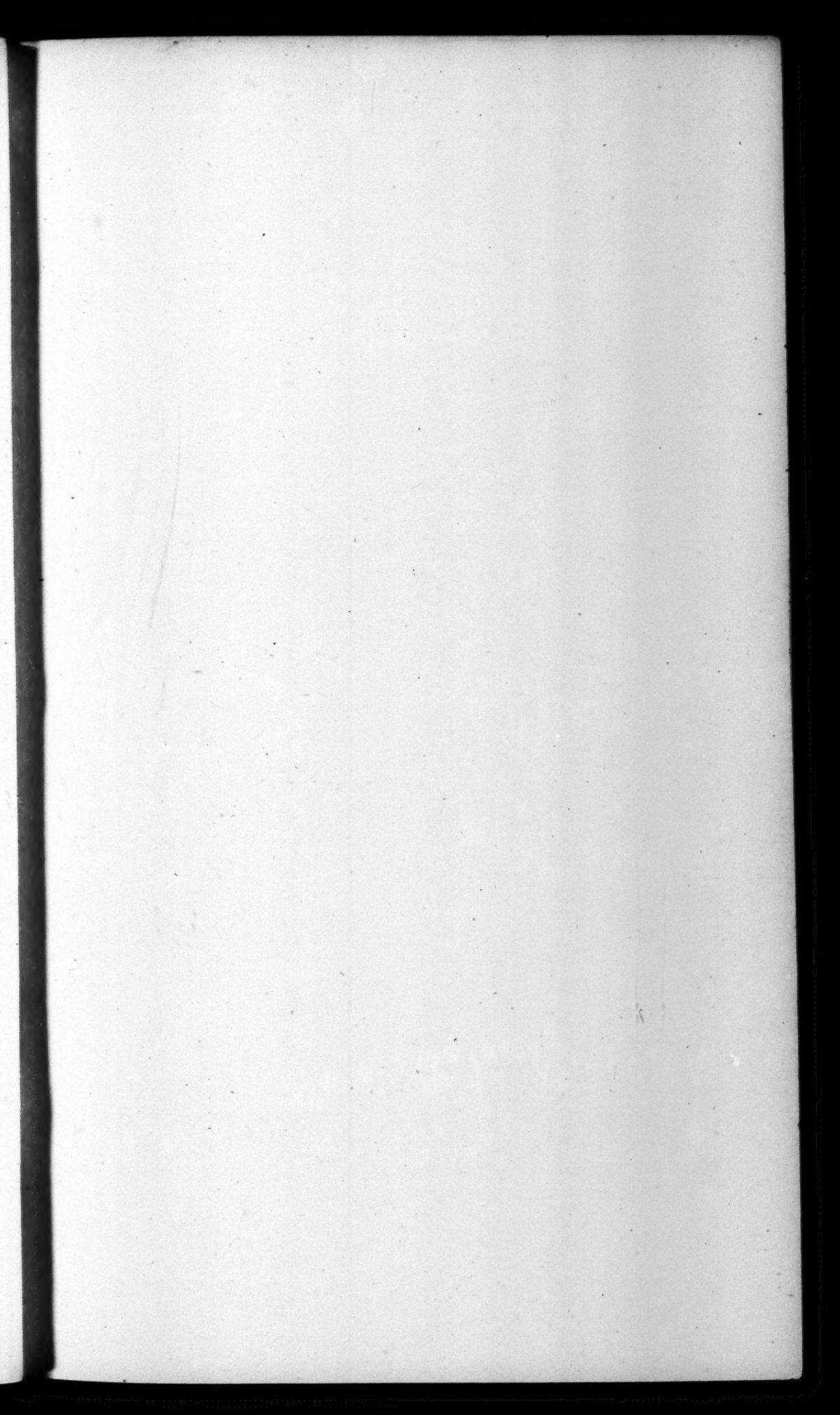
Am y cyntaf, sef y weithred o *ethol*; gwaith Duw ydyw, yn dewis neu yn rhag-ordeinio rhai yn anffaeledig i fywyd tragywyddol, yr hyn a arfaethodd hefyd ei ddwyn i ben trwy foddion a ddatguddid, ac a fyddent effeithiol i ateb y diben hynny, Eph. i. 3, 4, 5. i Pedri. 2.

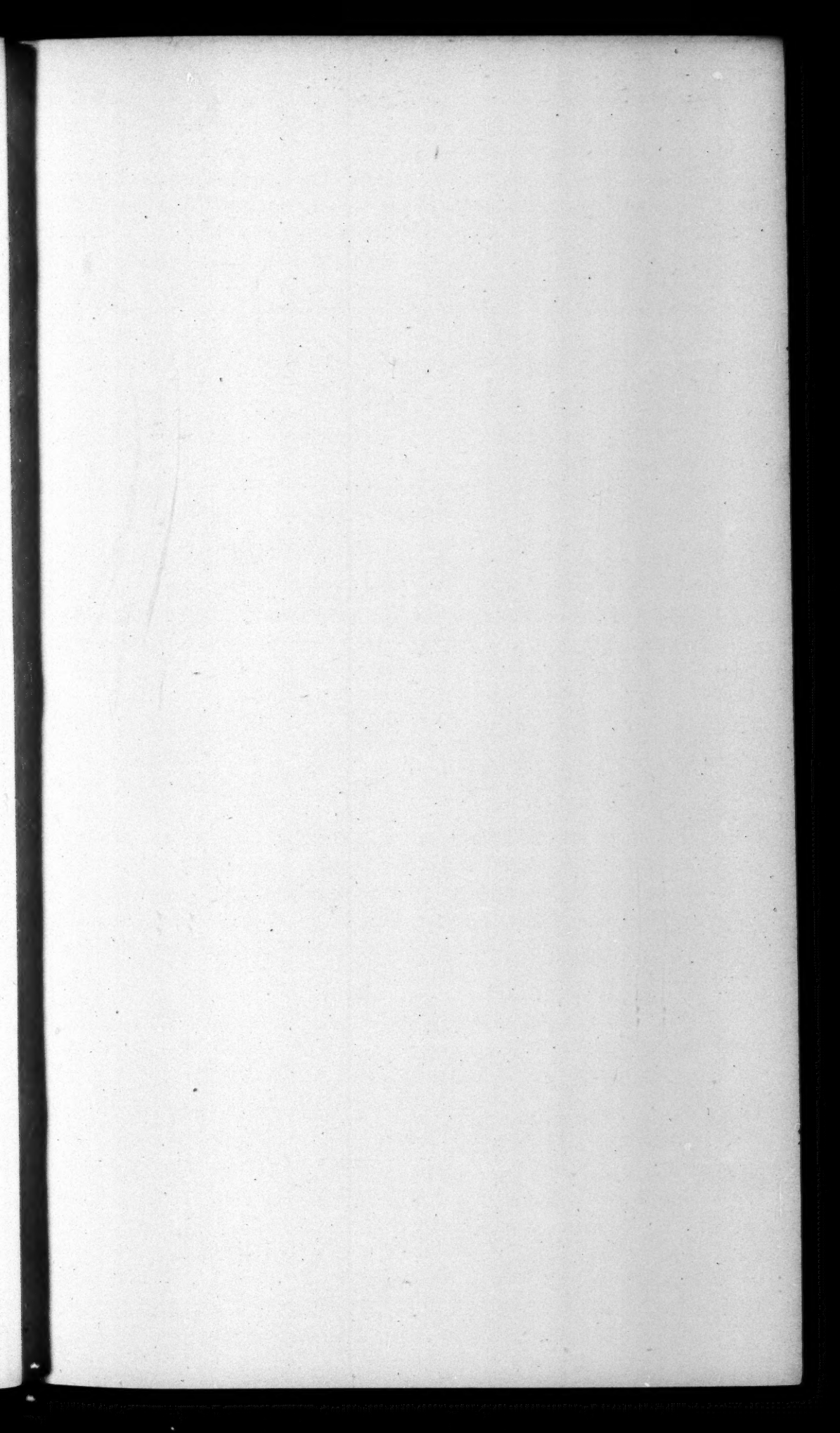
Yn ail, naccad y weithred hon yw, *mynediad beibio*, (fel y sonwyd) neu *adael allan*, y sawl nad oedd y weithred hon yn eu golygu: eu gadael allan, meddaf, o derfynau, ac felly heb rhagorfreintiau'r weithred hon: megis y mae'n ganlyniad angenrheidiol, lle y byddo dyn yn dewis ond rhai, nid yw yn dewis pawb; eithr fel naccad y weithred honno, yn gadael pawb eraill. Gan hynny, fel y dywedais eisoes, y sawl nid ydynt wedi eu cynnwys yn y weithred fendigaidd hon, a elwir y *lleill*, heblaw yr *etholedigion*. "Yr *etholedigaeth* a'i cafodd, a'r *lleill* a ddallwyd."

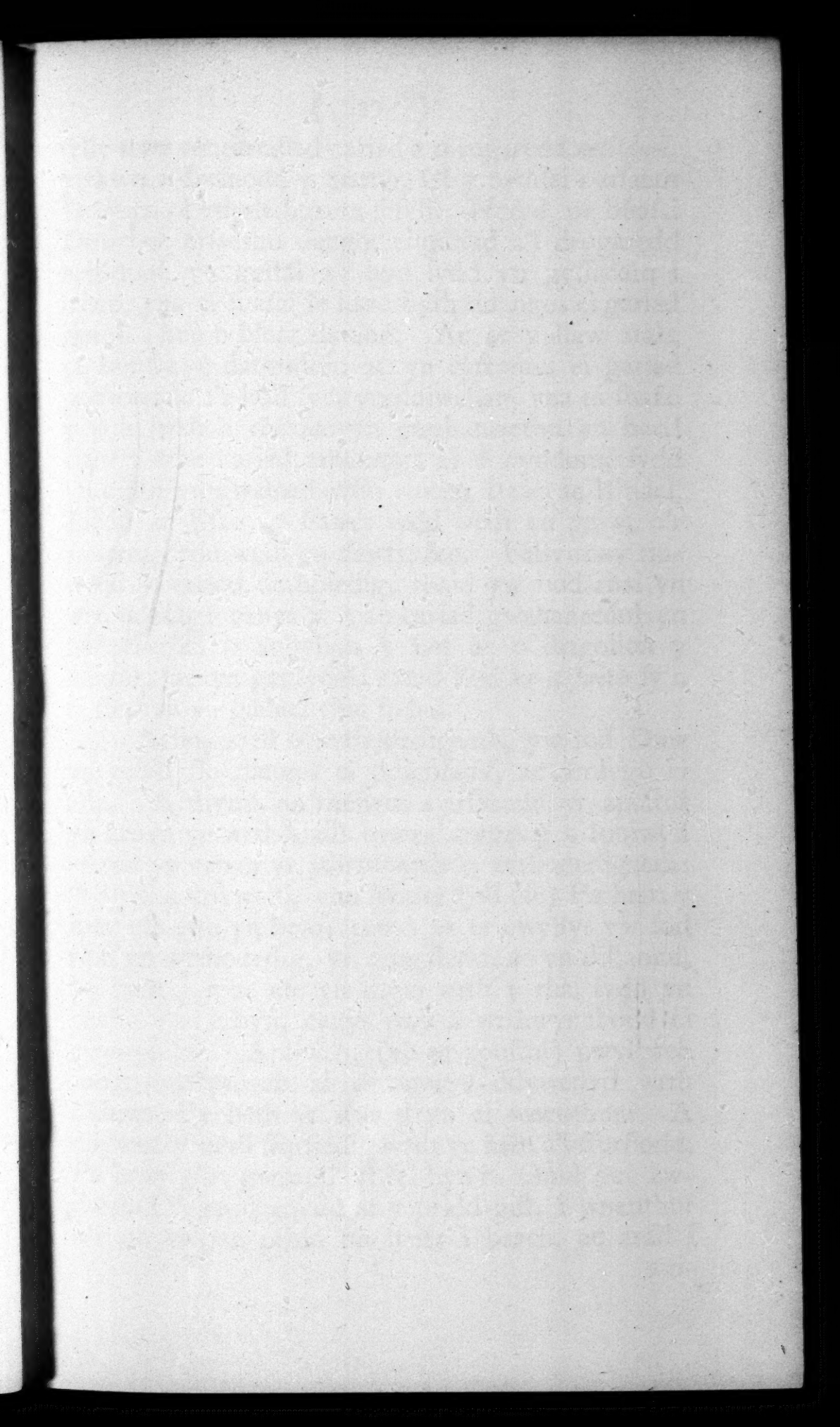
Yn drydydd, y sawl a gyrhaeddir gan, neu a gynhwyfir yn, naccad y weithred hon yw y rhai (a'r rhai hynny yn unig) ag fy'n myned trwy'r byd heb ras cadwedigol *etholedigion* Duw; y rhai, meddaf, fydd heb feddu'r ffydd sanctaidd, â pha un y cynnysgaeddir y rhai a rag-ordeiniwyd i fywyd tragywyddol.

Yn









f
y
I
n
b
g
P
g
y
e
y
J
y
v
v
g
c

felly trwy weithrediad cariad a thrugaredd *neillduol*, yr hwn a drefnodd y matter, fel y byddai i arfaeth Duw yn ol etholedigaeth sefyll. Hefyd, pe buasai Duw heb arfaethu dangos ei gariad a'i drugaredd neillduol, yn gyftal a'r hyn fydd yn gyffredin i bawb, yna ni fuasai le iddo byth ddangos ei gariad goreu i neb o blant dynion. Ac ar y llaw arall, pe buasai yn datguddio ac yn cyfrannu ei gariad godidoccaf i'r holl fyd, yn ddiwahan, yna ni fuasai y fath beth a *chariad* yn gwahaniaethu yn bod! eithr y mae cariad arbennig, ni a wyddom, fydd yn eglur yn gwahaniaethu rhwng Isaac ac Ismael, Jacob ac Esau; y llawer fydd wedi eu galw, a'r ychydig fydd wedi eu dewis, &c. Felly trwy rinwedd y cariad detholedig, rhaid yw bod rhai yn wrthodedig: canys y mae cariad gwahanredol yn gadael rhai o angylion y nef ac o drigolion y ddaear; ac yn ganlynol, rhaid bod yr *arfaeth* sy'n ei sicrhau yn gadael rhai hefyd.

4. Achos arall o wrthodedigaeth, yw fod Duw yn ewyllysio dangos ei ddigofaint, ac amlygu ei allu. A thyma un rheswm a arferodd yr apostol yn erbyn yr wrthddadl mwya' cwgnog a luniwyd erioed yn erbyn yr athrawiaeth o wrthodedigaeth: "Tydi a ddywedi, gan hynny (eb efe) Pa ham y mae efe etto yn beio; canys os ei ewyllys yw fod rhai yn wrthodedig, yn ymgaledu, ac yn diflannu, pa ham y mae efe yn digio wrth y rhai fydd yn pechu i'w erbyn, canys pwy a wrthwynebodd ei ewyllys ef? Arafwch, (eb yr apostol) pwyllwch ronyn; ystyriwch ai cymmwys ddywedyd wrth Dduw, Pa beth yr wyt ti yn ei wneuthur? A ddywed y peth ffurfiedig wrth yr hwn a'i ffurfiodd, Pa ham y'm gwnaethost fel hyn? Onid oes awdurdod i'r crochenydd ar y pridd-gift, i wneuthur o'r un telpyn pridd un llestr i barch, ac arall i

ammharch?" Heblaw hynny, gwedi meddwl eich gwaethaf, a barnu fod effeithiau gwrthodedigaeth yn sicr o ddibennu yng ngholledigaeth tragywyddol y creadur; er hynny, ystyriwch drachefn, beth os yw Duw yn ewyllysio dangos ei ddigofaint, yn gyftal a'i ras a'i drugaredd? Ac fel y gwnelo felly, pa beth os gadawodd efe rai allan, heb gyfrannu iddynt y gras cadwedigol hwnnw a'i dygai yn anffaeledig, yn erbyn pob gwrthwyneb, yn iach i'r bywyd tragywyddol? Beth er hynny? A ydyw efe, neu ei wrthodedigaeth dragywyddol chwaith, yn awdwr eich dinystr chwi? Oni wyddoch y dichon Duw ddewis neu wrthod y sawl y mynno, heb wneuthur cam â neb, na llygru neb? Ac y dichon efe naccau iddynt y gras a'u cadwai rhag pechu, heb ei fod ef yn awdwr o'u pechod, nac yn euog o'u damnedigaeth? Oni ddichon, i ddangos ei ddigofaint, oddef trwy lawer o hir-ymaros i bawb fydd lestri digofaint, o'u gwir-fodd eu hunain, i gymhwyso eu hunain i ddigofaint, ac addfedu i ddinystr? Ie, oni allasai efe hefyd yn y weithred o wrthodedigaeth, arfaethu dioddef i'r rhai adawyd felly, syrthio o'r 'ftad y gosododd ac y gadawodd efe hwynt ynddo, sef gan eu golygu yn *uniarwn*, neu'n berffaith, yn eu creadigaeth, a chwedi syrthio o honynt; oni allasai efe, meddaf, eu rhwymo mewn cadwynau tywyllwch i farn y dydd mawr, heb i chwi ei gyfrif yn ynyd? Fe geir gweled, yn y dydd hwnnw, y fath gydsain, a'r fath ogoniant, a ymddengys yn holl farnedigaethau'r Arglwydd yng ngwaradwydd a dinystr y pechadur; ac mor lân a dieuog fydd yr Hollalluog o fod ganddo un llaw yn y peth a fu'n achos o'i ddinystr tragywyddol ef: er iddo wrthod y cyfryw, a dioddef iddynt bechu, ie, a hynny hefyd fel y dangosai ei ddigofaint ar lestri digofaint; fel yr eglurir ymhellach.

hellach yn Dosp. 6. Megis y medr yr Arglwydd wared y cyfiawn allan o brofedigaeth, heb gyfiawnhau eu camwedddau; felly y medr efe gadw y rhai annuwiol hyd ddydd y farn i'w colpi, heb fod arno un bai am wneuthur felly; er nad edwyn neb 'mo'i ffordd, canys efe yn unig a wyr pa fodd i'w wneuthur, Rhuf. ix. 19. 2 Pedr ii. 9.

D O S P. V.

Bod GWRTHODEDIGAETH tragwyddol yn anghyfnewidiol.

Y Mae llawer o feddyliau wedi rhedeg trwy galonnau dynion mewn perthynas i wrthodedigaeth; a chan mwyaf y maent yn ei ofod allan yn y cyfryw ddull ag y gallont; os nid iachau eu cydwybod yn esmwyth, etto i faentumio eu barn eu hunain, yn ol eu tyb, am byngciau eraill; a phob amser yn gwyro'r gair, i'r tu yma a'r tu accw, i ateb eu diben; ac yn dychymmygu ynddynt eu hunain, y cyfryw ddychymmygion am Dduw a'i arfaeth, ag y byddo yn cydsfeyll â'r cyfryw ddaliadau, ac felly yn eu cyhoeddi i'r byd. Ac y maent yn ymdrechu i ddirdynnu a gwyro'r pwngc hwn yn hytrach nag un gwirionedd arall, o herwydd mor atgas a dychrynlyd y mae yn ymddangos ym marn y rhan fwyaf o ddynolryw. Ond nid yw neb o'r pethau hyn, mewn un modd, nac mewn un mesur, yn peri i'r Hollalluog ddi-ddymmu na newid yr hyn a benderfynodd yn ei arfaeth dragwyddol, mewn perthynas i'r matter hwn.

1. Ni newid ddim, o herwydd ei fod yn anghytunol â'i natur, yn enwedig o ran ei weithred sylfaenol: y mae fail Duw yn sefyll yn sicr, mewn perthynas i wrthodedigaeth hefyd, fel y byddai i

arfaeth Duw yn ol etholedigaeth sefyll. "Mi a wn, (medd Salomon) beth bynnag a wnel Duw y bydd hynny byth." Ni ellir chwanegu atto na thynnu oddi wrtho, &c. A ddywedodd efe, ac oni chyflawna? A lefarodd efe, ac oni chywira? ~~Ei~~ gyng-horion erioed, a sylfaenwyd mewn doethineb trag-ywyddol, a sefydlwyd ar ei ewyllys anghyfnëwidiol; a drefnir gan ei wybodaeth, ei allu, ei gyfiawnder, a'i drugaredd, ac a benderfynir (o'i ran ef) mewn perffaith sancteiddrwydd, gan fod ei fendigaidd wirionedd a'i ffyddlondeb yn parhau byth. Y graig yw efe, perffaith yw ei weithred; canys ei holl ffyrdd ydynt farn Duw'r gwirionedd, ac heb anwiredd, cyfiawn ac uniawn yw efe, 2 Tim. ii. 18, 19. Rhuf. ix. 11. Preg. iii. 14. Num. xxiii. 19. Deut. xxxii. 4.

2. Y mae'r arfaeth hon yn sicr o ran nifer, mesur, a therfyn-gylch etholedigaeth; canys y mae etholedigaeth a gwrthodedigaeth yn cylchynu holl ddynolryw, sef y naill neu'r llall: etholedigaeth yn cyrraedd pawb a drefnwyd i ogoniant; a gwrthodedigaeth yn cyrraedd pawb a adawyd allan, heb eu hethol.

Yn awr, mewn perthynas i'r etholedigion, y maent wrth yr arfaeth hon, wedi eu penderfynu o fewn nifer y personau a arfaethwyd i berffeithio cyflawnder corph dirgelaid Crist; ie, wedi eu penderfynu yn y cyfryw fodd, fel na's gellir eu chwanegu na'u lleihau: am hynny y gelwir hwy yn "Gorph Crist, ac yn aelodau o ran, 1 Cor. xii. 27. ei gyflawnder ef, yr hwn fydd yn cyflawnu oll yn oll; a mesur maintioli cyflawnder Crist." A'r corph hwn o'r diwedd (gan ystyried Crist yn ben) a wna ddyn perffaith, sef teml sanctaidd i'r Arglwydd: y rhai hyn a elwir yn sylwedd Crist, ei etifeddiaeth a'i goelbren; a hwy a ysgrifennwyd,
a nod-

a nodwyd, a feliwyd; trwy rhagorol wybodaeth, cymmeradwyaeth a boddlonrwydd Duw. Dafydd (fel cysgod o Grift) a ddywed wrth y Tad, "Dy lygaid a welfant fy annelwig ddefnydd, ac yn dy lyfr y mae fy holl aelodau wedi eu ysgrifennu, a'r dydd y llunid hwynt, pan nad oedd yr un o honynt." Felly amhossibl yw fod neb o'r aelodau rhai'n yn golledig, canys "pwy a esyd dim yn erbyn ethol-edigion Duw?" A chan eu bod, o ran nifer, yn gyflawn hollol yn gorph Crist, a chwedi eu cyfanguysylltu yn ddyn perffaith, rhaid yw fod pawb eraill yn wrthodedig, fel y byddai i arfaeth Duw yn ol etholedigaeth sefyll. Ac heblaw hynny, fe fuasai yn arwyddo gwendid yn yr arfaeth, a rhyw beth yn afluniaidd yn y corph, pe buasai i neb o'r rhai a ordeiniwyd fethu, neu i neb eraill gael eu chwanegu at eu nifer, Salm xvi. 5. a cxxxix. 16. Mat. xxiv. 24. Rhuf. viii. 33. a ix. 11. 1 Cor. xii. 27. Eph. i. 22. a iv. 11—13. 2 Tim. ii. 19.

3. Ymhellach etto, fel y gwelo pawb mor fanwl, mor gywir, ac mor gywraint, ydyw'r arfaeth hon o etholedigaeth, y mae Duw, nid yn unig wedi penderfynu nifer ac amledd y personau a achubir, eithr hefyd nifer a mesur y doniau a'r grasfau a gyfrannir i bob aelod yn neilltuol: "Efe a'n bendithiodd â phob bendith ysprydol yng Nghrist, megis yr etholodd efe ni ynddo ef cyn seiliad y byd;" ac y mae yn eu cyfrannu i ni mewn amser, yn ol ei arfaeth tragywyddol a arfaethodd efe yng Nghrist Iesu ein Harglwydd. Efe a rydd y gras a drefnodd i'r llygad, i'r llygad; a'r gras perthynafol i'r llaw, i'r llaw; ac felly i bob aelod o'r corph etholedig; efe a ddospartha iddynt oll y mesur appwyntiedig o ras, yn ol fwydd a sefyllfa pob un. Dyma'r modd y mae'r arfaeth wedi ei sicrhau mewn perthynas i'r sawl a ddewisodd, a'r sawl ni ddewisodd, Rhuf.

Rhuf. xiii. 3. Eph. i. 3, 4. a iii. 7—11. a iv. 12—16. Col ii. 19.

Yn drydydd; eithr, drachefn, peth arall a'r fydd yn sicrhau'r arfaeth o dragywyddol wrthodedigaeth yw, y gwendid a ddygodd pechod yn y cwymp, a chwedi'n, yr holl wrthodedigion iddo. O blegid, er ei bod yn wir iawn, nad yw pechod yn un achos o dragywyddol wrthodedigaeth; etto gan fod pechod wedi dal gafael ar y gwrthodedig, ni all lai nâ bod yr arfaeth trwy hynny yn cael ei sicrhau yn ddiogelach. Os arfaetha'r brenin, o herwydd y rheswm pwysig hwn neu arall, na roddo efe i'r gwr a'r gwr (er na throfeddasai erioed i'w erbyn) le yn ei ddirgel ystafell, os llygrir y gwr hwn wedi'n gan y plâ, y mae hynny yn sicrhau yn hytrach na dattod arfaeth y brenin. Megis y mae'r angylion a adawyd allan o etholedigaeth Duw, o herwydd y pechod a wnaethant wedi'n, mor bell oddiwrth fod trwy hynny, wedi eu derbyn i arfaeth Dduw, fel y maent o herwydd hynny wedi eu rhwymo am dano mewn cadwynau tragywyddol dywyllwch hyd farnedigaeth y dydd mawr.

D O S P. VI.

Pa un ai yr un peth yw bod yn WRTHODEDIG, a bod wedi cael ei rag-ordeinio i ddamnedigaeth dragywyddol? Os nid é, pa fodd y maent yn gwabani-aethu? Ac befyd, pa un ai GWRTHODEDIGAETH yw'r achos o ddamnedigaeth?

ARFER dynion anwybodus yw yr arysen yn fawr am wrthodedigaeth dragywyddol, gan farnu (o ddiffyg gwybodaeth yn niregelwch ewyllys Duw) os yw efe wedi gwrthod neb o dragywyddoldeb, mai cyfial fuasai iddo ddywedyd, "Mi a wnaaf y dyn

dyn hwn i'w ddamnio: mi arfaethaf y dyn hwn, heb un ystyriaeth, i boenau tragywyddol uffern:" pan yn wir, y mae i Dduw wrthod a rhag-ordeinio i ddamnedigaeth dragywyddol, yn ddau beth gwahanol, yn perthynu yn briodol i ddwy briodoledd wahanredol, yn ymgyfodi oddiar ddau achos amrywiol.

Yn gyntaf, dau beth gwahanol ydynt: gwrthodedigaeth yw yn unig gadael y creadur allan o derfynau etholedigaeth Dduw; eithr appwyntio i ddamnedigaeth, eu rhwymo i gospedigaeth dragywyddol yw. Yn awr, y mae gwahaniaeth mawr rhwng fy ngwaith yn gwrthod gwneud y pren a'r pren yn golofn yn fy nhŷ, a'i gondemnio ef i'r tân i'w losgi.

Yn ail, o ran y priodoliaethau; gwrthodedigaeth, perthyn i ben-arglwyddiaeth Dduw y mae; ond ordeinio i ddamnedigaeth fy'n perthynu i'w gyfiawnder ef, Rhuf. ix. 18. Gen. xviii.

Yn drydydd, o ran yr achosion; pen-arglwyddiaeth fy'n ol ewyllys Dduw, ond cyfiawnder fydd yn ol pechod dyn. Canys Duw, er mai efe yw yr unig Ben-arglwydd, a hynny hyd eithaf perffeithrwydd; etto nid yw efe yn appwyntio neb i boenau'r tân tragywyddol, yn unig o ben-arglwyddiaeth, ond yn ol rheol cyfiawnder: nid yw Duw yn damnio'r dyn am ei fod yn ddyn, ond am ei fod yn bechadur; ac y mae yn ei rag-ordeinio ef i'r lle a'r cyflwr hynny, am ei fod yn ei rag-weled ef yn ddrygionus, Rhuf. i. 18, 19. Col. iii. 6.

Drachefn, megis mai nid yr un yw gwrthodedigaeth a rhag-ordeiniad i ddamnedigaeth dragywyddol; felly nid yr achos o honi ydyw chwaith. Os yr achos o honi ydyw, yna rhaid iddo naill ai,

1. Gadael y dyn yn ddirym; neu,
2. Ofod pechod ynddo; neu,

3. Gym-

3. Gymmeryd rhyw beth oddi wrtho a'i cad-wasai yn uniawn oni buasai hynny; neu ynte,

4. Ganniattau i fatan demtio, ac i'r gwrthodedig hefyd i gyd-fynio â'r temtasiwn. Eithr nid ydyw yn gwneuthur un o'r pethau hyn; am hynny nid hi yw'r achos o ddamnedigaeth y creadur.

Mai nid gwrthodedigaeth yw'r achos o bechod fydd eglur;

1. O herwydd bod yr etholedigion wedi ymdroi cymmaint ynddo a'r rhei'ny a adawir heibio.

2. Nid yw yn ei adael ef yn ddirym; canys fe'i ffurfiwyd ef, trwy weithred ganlynol, sef, creadigaeth, yn berffaith uniawn.

3. Nad yw gwrthodedigaeth yn gosod un pechod yn y dyn, fy eglur, o herwydd mai gweithred Duw ydyw.

4. Nad yw'n cymmeryd dim (a'r fydd dda) oddi wrtho, fydd amlwg hefyd, am nad yw ond yn unig ei adael ef.

5. Ac mai nid trwy'r weithred hon y canniatteir i fatan demtio, nag i'r gwrthodedig bechu, fydd eglur; o herwydd megis y casas Crist ei demtio, felly y mae'r etholedigion yn fyrthio cymmaint i brofedigaeth, llawer o honynt o'r hyn lleiaf, a llawer o'r rhei'ny a'r fydd wrthodedig: lle, pe delfai'r pethau hyn trwy wrthodedigaeth; yna y gwrthodedigion yn unig fuasent â pherthynas ynddynt. Hyn oll a drinir ymhellach yn y cwestiynau fydd etto yn ol.

Gwrth. Oddiwrth yr hyn a ddywedpwyd fe ganniatteir cymmaint a hyn o'r hyn lleiaf, sef darfod i Dduw yn ddifffael i'g derfynu, a hynny cyn bod y byd, sicr ddamnedigaeth rhai o'i greaduriaid: canys os yw Duw cyn dechreu'r byd, wedi rhwymo rhai i gospedigaeth dragywyddol, a hynny, fel y dywed-wch, am bechod; yna rhaid yw fod y bwriad rhag-derfynedig

derfynedig hwn yn ffaeledig, neu ynte yn anffael-
edig; nid yn ffaeledig, onidê eich rheswm arall
am sicrwydd nifer etholedigion Duw a siglid,
oddi eithr i chwi ddal fod nifer a'r nad ânt i'r nef-
oedd nac i uffern. O'r goreu ynte, os darfu i
Dduw yn wir fwriadu, i rag-fwriadu, y cyfrgollir
rhai yn sicr-ddiau; onid yw ei rag-fwriad hwn yn
gosod angenrheidrwydd ar y gwrthodedig i bechu,
fel y damner ef? canys lle nid oes bechod nid oes
ddamnedigaeth; dyna'ch rheswm eich hunan.

Att. Ddarfod i Dduw rag-ordeinio (Judas iv.)
damnedigaeth rhai o'i greaduriaid fydd eglur; ond
p'un a yw ei rag-ordeiniad hwn yn bendant ac yn
hollol, dyna'r ymofyniad; er mwyn deall hyn yn
well, mi a agoraf i chwi amryw ordeiniadau Duw,
eu natur, ac hefyd eu dechreuad.

Rhag-derfyniadau Duw mewn perthynas i ddi-
nystr y creadur, ydynt, naill ai cyffredin neu ynte
anghyffredin: y rhei'ny a gyfrifaf yn gyffredin,
sef, y rhai a gyhoeddid yn gyffredinol gan y pro-
phwydi a'r apostolion, &c. yn eu ffordd gyffredin
o bregethu, i'r diben i weithredu ar, a chynhyrfu
dynion i garu eu hiachawdwriaeth eu hunain: yn
awr y rhai'n a rwymment neu a ddadrwymment, yn ol
fel yr oedd yr ammod neu'r cymhwysder, yn cael
ei ateb gan y creadur, ac nid yn un modd arall,
1 Sam. xii. 25. Esay i. 20. Math. xviii. 3. Luc
xiii. 1, 2, 3. Rhuf. ii. 8, 9. a viii. 13. a xi. 13.
1 Cor. vi. 9.

Eilwaith; ei fwriadau anghyffredin, er eu bod
yn perthynu i'r un ammodau, etto nid oeddynt
wedi eu seilio yn ddigyfrwng arnynt hwy, ond ar
anffaeledig rag-wybodaeth a rhag-welediad Duw,
ac a'u gwahaniaethir yn y modd hwn: yn gyntaf,
ei gyffredinol rag-fwriad, nid yw ar y goreu ond
yn sefyll ar lettyb y dichon y creadur barhau mewn
pechod, ac yn canniattau possiblwrwydd iddo beidio;

eithr ei rag-derfyniad anghyffredinol fydd yn sefyll ar rag-wybodaeth ddisiommedig y parha y creadur mewn pechod; am hynny rhaid i'r rhag-ordeiniad hwn fod yn bendant, ac mor anffaeledig a Duw ei hun.

Drachefn, y ddau rag-derfyniad hyn a wahan-iaethir yn llyn: sef, yr un cyffredinol a ellir ei gymhwyso at yr etholedigion, yn gyftal ag at y gwrthodedigion; eithr y llall at y gwrthodedigion yn unig; y mae'n gymmwys i ddywedyd wrth yr etholedigion eu hunain, "Y neb a gredo a fydd cadwedig: eithr y neb ni chredo a gondemnir." Ond nid dywedyd wrthynt hwy, y rhai'n fydd wedi eu hordeinio i gyfr-golledigaeth, neu y derfydd am danynt yn hollol yn eu llygredigaeth eu hun; neu fod iddynt ynghadw niwl y tywyllwch yn dragywydd, 1 Bren. xx. 42. 2 Pedr ii 12. Judas xiii.

Felly ynte, er nad yw Duw trwy y rhag-derfyniadau hyn yn gosod rhai dan ddamnedigaeth anefgorol; etto y mae efe trwy un o honynt yn gwneuthur hynny, fel y gwneir ymhellach yn dda y wedd hon:

1. Y mae Duw yn berffaith rag-weled anedifeirwch, hyd y diwedd, y rhai a fyddant farw yn anedifeiriol, o ddechreu hyd ddiwedd y byd, Diar. xv. 11. Sal. cxxxix. 2. Esay xlvi. 10.

2. Yn awr oddiwrth y rhag-welediad disiommedig hwn, y mae'n hawdd iawn ac yn dra rhesymol i gasglu a barnu yn bendant y dinystrir pob creadur o'r fath yn sicr-ddiau. Pe bawn i yn rhag-weled yn ddiffoel y tynna'r gwr a'r gwr ei galon allan yn y boreu, mi allwn yn ddifeth farnu y byddai efe farw cyn nos.

Gwrth. Eithr yr ymosyniad etto yw, Pa un a yw Duw trwy y rhag-derfyniad hwn yn gosod y creadur dan angenrheidrwydd i bechu? Canys, heb bechod, nid oes ddamnedigaeth; hyn fydd wir yn ol eich haerriad eich hun.

Atteb. Nag ydyw, yn un modd: canys,

1. Er mai gwir yw, fod yn rhaid i bechod o angenrheidrwydd anhepgorol fyned o flaen sicr ddamnedigaeth a dinystr y pechadur; etto nid rhaid i hynny ofod un angenrheidrwydd arno i bechu; o blegid, gadewer ef yn llonydd i wneuthur a fynno, ac yna ni all y rhag-derfyniad fod yn fwy sicr nâ'r pechod, yr hwn yw'r achos o'i gyflawniad.

2. Fel nid oes rhaid iddo rhag-derfyniad Duw, felly nid yw yn gosod dyn dan angenrheidrwydd i bechu; canys nid yw y rhag-derfyniad sicr hwn wedi ei seilio ar yr hyn a wna Duw, ond ar yr hyn a wna dyn; a hynny, nid trwy annogiad Duw, ond trwy gyffroad y diafol. Beth, oni allwn i, pe rhag-welwn yn sicr na wnelai y pren a'r pren yn fy ngardd ddim ond yn unig diffiwytho'r tir; (er pob moddion rhesymmol) oni allwn i, meddaf, fwriadu o'r achos hyn (saith mlynedd o'r blaen) ei dorri ef i lawr, a'i losgi yn tân; ond nid rhaid i mi, trwy hynny, beri i'r pren fod yn ddifiwyth? Yr un peth yn gymmwys yw'r matter yn llaw. — Fe ddichon Duw, gan hynny, yn hollol ddiymwad rag-derfynu sicr ddamnedigaeth ei creadur, ac etto heb ofod y creadur dan un angenrheidrwydd i bechu, fel y caffai ei ddamnio.

Gwrth. Ond pa fodd y mae'r gyffelybiaeth hon yn un addas? Canys yr oedd Duw, nid yn unig yn rhag-weled y byddai pechod yn ddinystr i'r creadur, ond efe a adawodd i bechod ddyfod i'r byd, ac felly i ddifetha'r creadur. Pe gwelech chwi, megis yr ydych yn rhag-weled, diffiwythdra eich pren, yr achos fydd yn ei wneuthur felly gyd a hynny, ie, a hynny cyn y gwnelo efe ef felly; ac etto a adawech i'r rhwystr ddyfod a'i wneuthur felly; onid chwy-chwi yn awr yw'r achos o anffiwythlondeb y pren a rag-gondemniafodd i'r tân i'w

losgi? Canys fe allfai Duw ddewis, pe mynfai, pa un a adawfai efe i Adda bechu, ac felly i bechod ddyfod i'r byd trwyddo ef.

Atteb. Nid yw cyffelybiaethau byth yn atteb ymhob ffordd; ond os byddant yn gyfaddas i'r hyn yr amcenir hwynt, digon yw; ac y mae hi yn atteb hynny o'r goreu, gan ei bod wedi ei dwyn i brofi naturiol ganlyniad rhag-welediad sicr, a dim yn rhagor. Ac yn awr am yr hyn a wrthddadleuir ymhellach, megis y gallfai Duw ddewis, pa un a gawfai pechod ddyfod i'r byd trwy Adda, er dinystr i gynnifer: i hynny yr wyf yn atteb,

1. Na allfai pechod ddyfod i'r byd heb ganniatad neu oddefiad Duw, sydd eglur oddiwrth berffeithrwydd ei rag-wybodaeth a'i allu.

2. Am hynny, rhaid i fod yr holl foddion, y cyffroadau, a'r llithiadau i bechu, yn cael nid yn unig eu rhag-weled, ond eu goddef hefyd ganddo ef.

3. Etto felly, fel y myn Duw bennodi eu hamser i fod, eu cychwyniad, eu terfyniad, a'u trefniad, wrth ei ewyllys ei hun: "Diau cynddaredd dyn a'th fawl di; gweddill cynddaredd a waherddi," i Bren. xxii. 20, 21, 22. Ioan viii. 20. Luc xxiii. 51, 52. Salm lxxvi. 10.

4. Am hynny rhaid oedd iddo ddyfod i'r byd, nid yn ddiairwybod, ond trwy wybod i Dduw; nid er ei waethaf ef, ond trwy ei oddefiad ef o hono.

Gworth. Ond pa fodd ynte y mae ef yn rhydd oddiwrth fod â llaw ym marwolaeth y marw?

Atteb. Nid oes dim sicrach nag y gallfai Dduw gadw pechod o'r byd, pe ei ewyllys fuasai hynny; ac y mae hyn cyn wired hefyd, na ddaeth efe erioed i'r byd gyd â'i gymmeradwyaeth a'i gyd-syniad ef: ac am hynny rhaid i chwi ystyried i bechod ddyfod i'r byd trwy'r ddau gam hyn:

1. Trwy gael o hono ei gynnyg.

2. Trwy dyccio o hono.

Am y cyntaf o'r ddau gam hyn, fe allfai Duw, heb wneud y cam lleiaf i un creadur yn y nef na'r ddaear, nid yn unig ei oddef, ond hefyd ei ffafrio cyn belled a'i fod er profiad yn unig: megis y dywedir am Abraham, "i Dduw ei demtio ef i ladd ei fab, ei unig fab; ac i Grist gael ei arwain gan yr Yspryd i'r anialweh i'w demtio gan ddiafol." Hyn a wneir yn gwbl-ddiniweid; nage, y mae yn hytrach yn dwyn allan ddaioni; canys y mae'n tueddu i ddwyn fymrlwydd i'r goleu, i ymarfer ffydd yn, a chariad at y creadur; i ofod y creadur hefyd mewn cof o'r achos gwaftadol sydd ganddo i ymddifynnu ar ei Dduw am barhad o help a nerth, ac i annog i weddio Duw, bryd bynnag y temtir ef, Gen. xxii. 1, 2. Marc i. 12. Luc iv. 1. Deut. viii. 1, 2, 3. I Pedr i. 7, 8. Heb. v. 7. Mat. xxvi. 21.

Gwrth. Eithr fe ddarfu i Dduw nid yn unig ganniattau i bechod gael ei gynnyg er profiad, ac i sefyll y man hynny; ond ei oddef ef i dyccio, a gorchfygu'r byd.

Atteb. O'r goreu, hyn a ganniatteir: ond ystyr-iwch etto,

1. Ni ddarfu i Dduw na'i ddioddef na chyd-fynnio y cai dyccio, ond dan yr ystyriaeth hon; os rhoddai Adda, Adda uniawn, ffordd iddo, trwy ymadael â'i orchymmyn, "Yn y dydd y bwytte i o hono, gan farw y byddi farw;" yr hyn a wnaeth Adda, nid o herwydd fod Duw yn ei ddirio na'i berfwadio ef i hynny, eithr o'i wir fodd, yn ol ei feddwl ei hunan, yn wrthwyneb i orchymmyn Duw: felly ynte, Duw, trwy ddioddef i bechod dorri i mewn i'r byd, a wnaeth hynny mewn barn, fel yn cashau gweithred Adda, ac fel cosp i ddyn am wrando ar y temtiwr; ac fel datguddiad o'i ddig wrth anufudd-dod dyn; yn hytrach nâ phrofi ei fod ef yn euog o drueni ei creadur, Gen. ii. 17. a iii. 3.

2. Ystyr-

2. Ystyriwch hefyd, pan y canniattaodd Duw bechod er profiad, pan gynhygwyd ef gyntaf, mai i'r cyfryw ag oeddynt yn uniawn, a chanddynt nerth digonol i'w wrthsefyll, y rhoddwyd y brofedigaeth.

3. Nid oeddynt, trwy orchymmyn Duw, i'r gwrthwyneb, yn cael eu gyrru i unrhyw gyfyngder i'w temtio i ogwyddo at satan: "O bob pren o'r ardd, gan fwyta y gelli fwyta, ebe Duw; ond na chyffwrdd â hwn."

4. Mewn perthynas i'r tegwch a'r daioni ag oedd yn y gwrthddrych yr hudwyd hwy atto; beth yd-oedd? A oedd efe'n well nâ Dduw? Ie, a oedd efe'n well nâ phren y bywyd? canys ni's gommeddwyd hwnnw iddynt ne's pechu o'honynt. Quid Duw a wyddai oreu beth oedd oreu er eu lles neu i wneuthur lles iddynt?

5. Am yr hwn a'u hudodd i wneuthur y weithred ddrwg hon: a oedd ei air ef i'w brisio yn fwy am wirionedd, i anturio rhagor arno am sicrwydd, ac i'w berchi yn fwy o herwydd teilyngdod yr hwn a'i dywedodd, nag eiddo yr hwn a'i gwarafunodd? Y naill oedd y diafol a'i gelwydd i'w lladd; Duw oedd y llall a'i wirionedd, i'w cadw yn ddiogel.

Hol. Oni ddaethpwyd yn ddifynnwth ac yn annisgwyladwy ar Adda? A gafas efe hyfpyfrrwydd blaenllaw, a'i rybuddio, o'r perygl? canys yr oedd Duw yn rhag-weled y drafferth.

Att. Diau yw, fod Duw yn dâg ac yn ffyddlon i'w greadur yn y matter hwn hefyd; fel yr ymddengys yn eglur oddiwrth yr ystyriaethau hyn.

1. Yr oedd y gorchymmyn a roddes Duw iddo yn erchi iddo ymlaen llaw i edrych o'i gylch yn dda, ac yn rhoi ar ddeall iddo ei fod yn debyg o gael ei demtio.

2. Y mae yn fwy eglur etto, canys y mae Duw hyd yn oed yn mynegi iddo y perygl, "Yn y dydd y bwyttai o hono, gan farw y byddi farw,"

3. Nagê, fe ddarfu i Dduw, (wrth fynegi iddo am y pren yr oedd efe i ymattal oddi wrtho, gan ddangos iddo ymha fan yr oedd yn sefyll, fel y gallai ei adnabod yn well) mewn effaith ddywedyd wrtho ef, "Adda, os tydi a demtir, ynghylch y pren accw y'th demtir, a'i ffrwyth ef; am hynny os cyfarfyddi â'r temtiwr yno, edrych at dy fywyd?"

I ddiweddu ynte; er na ddaeth pechod i'r byd heb oddefiad Duw, etto heb ei fodd y daeth ef: goddefodd Duw hefyd i Gain ladd ei frawd, ac i Ismael watwor Isaac; eithr nid oedd hoff ganddo hynny, Gen. iv. 9, 10, 11. Gal. iv. 30.

Yn ail, am hynny, er i Dduw fod yn flaenaf yn penderfynu y cai pechod ei gynnyg i'r byd; etto dyn oedd y cyntaf a gyd-fyniodd i gael ei orchfygu ganddo.

Yn drydydd ynte, er i Dduw rag-derfynu y cai pechod ddyfod i mewn, etto nid oedd hynny, ond mewn perthynas i ammodau a thilerau hyfysol; y rhai er hynny nid oeddynt i'w cyfnerthu trwy rinwedd y rhag-derfyniad; eithr yn cael canniatad i'w cyflawni trwy duedd gwirfoddol dyn perffaith ac uniawn. Ac yn hyn yr oedd y terfyniad yn hollol anffaeledig, yr oedd trwy rag-wybodaeth o dueddiad dibetrus y gwr da ac uniawn hwn.

Hol. Oni allfai Duw, pe mynsai, gadw Adda rhag tueddu y ffordd honno?

Att. Beth fydd sicrach? Ond etto ystyriwch,

1. Yr oedd Adda, gan ei fod yn awr yn wr uniawn, yn abl i gadw ei hun, pe edrychafai at hynny fel y dylasai ac y gallasai.

2. Gan fod y peth fel hyn, pe delfai Duw i mewn yma, fe fuasai naill ai yn chwanegu peth afreidiol, am yr hwn ni chawfai ddiolch, neu ynte yn gwneud gallu neu rym Adda yn ddiiddeunydd, i.e, ei waith ei hun, yn ei greu ef felly, yn fwy nâ digon; neu os amgen, wrth ddilyniaeth, yn amherffaith.

3. Pe gwnelfai felly, efe a dynnafai Adda oddi-wrth ei ddyledswydd, yr hon oedd credu ac ymddiried i'w Wneuthurwr: gwnelfai hefyd yn ofer ddiben y gorchymmyn, yr hwn oedd i'w berfwadio i wiliadwriaeth, i ddiwydrwydd, i sobrwydd, ac i foddlonrwydd; i.e., trwy wneuthur felly y buasai iddo ei hun, nid yn unig demtio Adda i droseddu, fef, i roi heibio ymarfer y gallu, a roisai Duw iddo eisoes; ond wedi dyfod yn siampl ac yn flaenor i bob penrhydd-did, segurdod, ac esgeulusdra o ddyledswydd. Yr hyn a fuasai hefyd, nid yn unig yn siampl ddrwg i Adda i barhau i esgeuluso dyledswyddau mor rhesymol ac iachus; ond yn rheswm ymddiffyn hefyd iddo i'w fwrw yn ol ar Dduw, pan y delfai bryd arall i gyfrif ag ef am ei ddrwg-ymddygiad.

Llawer o resymmau pwyfig eraill a ellid eu chwanegu yma ymhellach i ymddiffyn Duw yn y pwngc enwedigol hwn; eithr boddloner yn awr ar hyn.

D O S P. VII.

Pa un a oes gan neb fydd dan dragywyddol WRTH-ODEDIGAETH Achos cyfiawn i ymrysson a Duw am beidio a'u hethol?

FEL y byddo'r ateb i'r gofyniad hwn er adeil-adaeth, gelwch i gof yr hyn a haeraiis o'r blaen; fef, mai un peth yw bod dyn wedi ei adael allan o etholedigaeth Duw, a pheth arall yw ei fod wedi ei wneuthur yn bechadur; ac eilwaith, mai dau beth gwahanol hefyd yw bod dyn heb ei ethol, a'i fod wedi ei euog-farnu i dân uffern: Yn awr, meddaf, os nid yw bod heb ei ethol yn gwneuthur un dyn yn bechadur, ac os nid yw yn appwyntio neb i ddamnedigaeth, yna pa fail fydd gan neb o'r gwrthodedigion i ymrfaelio â Duw am beidio a'i ethol

ethol ef? Nage; ymhellach, y mae gwrthodedig-aeth yn ystyried dyn yn uniawn; yn ei adael yn uniawn, ac yn ei ddanfôn ef felly i'r byd; pa gam y mae Duw yn ei wneuthur iddo, er na etholodd efe mo hono? Pa reswm fy gan yr hwn a adawyd yn y cyflwr hwn i rwgnach yn erbyn ei wneuthurwr? Os dywedi, am na etholes Duw hwynt, yn gyftal ac yr etholodd efe eraill: yr wyf yn ateb, "Yn hytrach; O ddyn, pwy wyt ti yr hwn a ddadleui yn erbyn Duw? A ddywaid y peth ffurfiedig wrth yr hwn a'i ffurfiodd, Pa ham y'm gwnaethost fel hyn? Wele, megis ag y mae'r clai yn llaw'r crochenydd, felly yr ydych chwithau yn fy llaw i, tŷ Israel?" Felly ynte, pe na ddywedwn ddim yn ychwaneg, na mai Duw yw'r unig Arglwydd a Chreawdwr pawb oll, a bod ganddo, trwy ei ben-arglwyddiaeth, awdurdod i'w trefnu yn ol ei ewyllys ei hun, i ddewis neu wrthod, yn ol cyngor ei ewyllys, pwy a wrth-ddadleuai yn ei erbyn ef, a bod yn ddiuog? "Nid ydyw efe yn rhoi cyfrif am ddim o'i weithredoedd, a'r hyn y mae ei enaid ef yn ei chwennychu, efe a'i gwna," Rhuf. ix. 20, 21. Jer. xviii. 6. Job xxiii. 13. a xxxiii. 13.

Drachefn, y mae Duw yn ddoethach nâ dyn, ac am hynny efe a ddichon ddangos rheswm am yr hyn a wna efe, y pryd a'r lle nid wyt ti yn awr yn gweled un rheswm. A ddygir yr unig ddoeth Dduw i frawdle dy reswm cibddall di, i'w farnu a'i gondemnïo am ei weithredoedd a wnaeth yn nhragywyddoldeb? "Pwy a gyfarwyddodd Yspryd yr Arglwydd; neu pwy a fu gynghorwr iddo ef?" Oni wyddoch chwi ei fod ef yn llawer mwy uchlaw i ni, nag ydym ni uchlaw ein march neu ein mul, yr hwn nid oes ddeall ganddo? "Y mae efe'n gwneuthur pethau mwy nag a wyddom ni; pethau mawrion ac anchwiliadwy, rhyfeddol heb rifedi," Rhuf. xi. 34, 35. Job v. 9. a xxxvii. 5.

Eithr, meddaf, a fyddai boddlon gennym, pe galwai ein hanifail ni i gyfrif am y weithred gyfiawn hon neu arall, a'n barnu yn anghyfiawn, a'n gweithredoedd yn fatter o wawd, a'r cwbl am nad yw yn canfod un rheswm am i ni wneuthur felly? Felly, " anifeilaidd ydym o flaen Duw, Salm lxxiii. 22.

Eithr drachefn, i ddyfod yn nes etto at y pwynt. Y mae'r gwrthodedig yn ymryfflon â Duw, am na etholodd efe ef: o'r goreu, eithr onid yw Duw yn Arglwydd ar ei gariad ei hun? ac onid ei ewyllys ef yw unig reol ei drugaredd? Ac oni ddichon efe, heb roi un rhwystr i ti, gymmeryd gafael, trwy gariad a thrugaredd yn ethol, ar y neb a fynno? Ai dy reswm di, nage, dy chwant, a raid fod yn rheolwr, yn drefnwr, ac yn gyfrannwr ei ras ef? " Ai nid rhydd i mi, medd efe, wneuthur a fynawys a'r eiddo fy hun? neu a ydyw dy lygad di yn ddrwg, am fy mod i yn dda?" Math. xx. 15.

Ymhellach, pa niweid a wnaeth Duw i'r gwrthodedig, trwy beidio ei ethol; yr oedd efe, fel y dywedpwyd, yn cael ei ystyried yn uniawn; felly y ffurfiwyd ef yng weithred creaduriaeth, ac felly y trowyd ef i'r byd: yn wir nid oedd efe wedi ei ethol, ond a ddygodd hynny ddim oddi arno neu oddiwrtho? Naddo yn ddiau, eithr y mae yn ei adael ef mewn cyflwr da; y mae da, gwell, a goreu oll: nid oes gan yr hwn fydd mewn cyflwr da (er bod eraill trwy rydd ras mewn cyflwr llawer gwell) un achos i rwgnach yn erbyn yr hwn a roddes iddo y cyfryw le, nac yn erbyn yr hwn a gyflewyd uchlaw iddo chwaith. Mewn gair, nid yw gwrthodedigaeth yn gwneud neb un yn bechadur ynddo ei hun, ac nid yw etholedigaeth chwaith yn gwneuthur un dyn yn berfonol gyfiawn: cydsyniad â phechod fydd yn gwneud dyn yn bechadur; a chyfrifiad gras a chyfiawnder fydd yn ei wneud yn efangylaidd a phersonol gyfiawn a sanctaidd.

Ond eilwaith, gan mai gweithred Duw yw gadael rhai allan o derfynau ei etholedigaeth, rhaid yw, gan hynny, ei bod yn sicr dda: a ydyw yr hyn fy dda ynddo ei hun ynte wedi ei wneud yn bechod i ti? Na atto Duw: nid yw Duw yn gwneuthur drwg trwy adael hwn neu arall allan o'i ras etholedigaethol, er ethol o hono ef eraill i fywyd tragywyddol trwy Iesu Grist ein Harglwydd. O herwydd pa ham, nid oes gan neb o'r gwrthodedigion un achos, ac am hynny un achos cyfiawn, i ymryffon â'i Wneuthurwr, am beidio ei ethol ef. A hynny, heblaw'r hyn a ddywedpwyd, os ystyriwch,

1. O herwydd bod i Dduw i ethol fydd weithred o oruwch ras ond i fyned heibio, neu beidio ethol, fydd weithred o oruwch allu, nid o anghyfiawnder.

2. Fe allfai Duw, gan hynny, ddewis, p'un a etholafai efe neb, cynnifer, neu lai, nag a etholodd efe, ac hefyd pwy a pha le y mynfai.

3. Am hynny, gan fod pob peth wrth ei lywodraeth ef i'w drefnu; efe a ddichon gadarnhau ei drugaredd ddewisol lle y mynno; a thrugaredd arall, os ei ewyllys fydd, i bwy a pha bryd y mynno.

4. Gan nad yw hefyd y lleiaf o'i drugareddau yn cael eu haeddu gan y goreu o bechaduriaid; fe ddylai dynion, yn lle ymryffon yn erbyn Duw'r gras, am na chânt a fynnon, gydnabod nad ydynt deilwng o'u hanadl, a chyfaddef hefyd y dichon Duw drugarhau lle y gwelo efe fod yn dda; a hynny wrth bwy a'r pryd y mynno, ac â pha drugaredd y rhyngo bodd iddo, a bod etto er hynny yn dda, ac yn gyfiawn, ac yn drugarog: nage, medd Job, "Efe a 'fglyfaetha, pwy a'i lluddia? pwy a ddywed wrtho, Pa beth yr wyt yn ei wneuthur?" Job ix. 12.

Ewyllys Dduw yw rheol pob cyfiawnder, ac ni

wyr efe un ffordd arall i lywodraethu a threfnu neb o'i weithredoedd wrthi. Beth bynnag a wna Duw, da yw, am mai efe fydd yn ei wneuthur; pa un ai rhoddi neu attal gras a fo fe; dewis ai gwrthod. Yr ystyriaeth o hyn a barodd i'r seintiau gynt gyfrif cyfiawnder i'w Gwneuthurwr; hyd yn oed y pryd ni allent etto weled rheswm ei weithredoedd: dewisont yn hytrach sefyll yn fyn, a rhyfeddu uchder a dyfnder ei farnau anchwiliadwy, nag ymryffon am ddieithrwch y tywyllwch o honynt, Job xxxiv. 10—12. a xxxvi. 3. Jer. xii. 1. Job xxxvii. 23. Rom. xi. 33.

Ni fwriadodd Duw i'r hyn oll a wnelai efe un amser fod yn adnabyddus i bob dyn; naddo i'r doeth a'r synhwyrol: y mae yn gymmaint dyled arnom weithiau i sefyll a rhyfeddu, a chyfaddef ein hanwybodaeth yn llawer o bethau Duw, ag yw. gwneuthur llawer o bethau eraill ag sy yn ddiammau yn ddyledswydd. Felly ynte, ymattalied llwch a lludw gwael oddiwrth euog-farnu yr Arglwydd, o herwydd ei fod ef yn myned tu hwnt iddynt; a gochelent hefyd ddywedyd dim yn annuwiol drosto ef, er ei fod i'w tyb hwy i gyfiawnhau ei weithredoedd ef. "Cyfiawn yw'r Arglwydd yn ei holl ffyrdd, a sanctaidd yn ei holl weithredoedd," Math. xi. 25. i Cor. ii. 8. Job xiii. 6—8. Salm cxlv. 17.

D O S P. VIII.

Pa un a yw tragywyddol WRTHODEDIGAETH ynddi ei bun, neu yn yr Athrawiaeth o boni, mewon gwirionedd yn rbwysr i un Dyn i geisio lachardwriaeth ei Enaid.

YN fy ymadrodd ar yr ymosyniad hwn, rhaid i mi attolygu i'r darllenydd ddal yn ei gof yr hyn a osodwyd i lawr yn nechreu y dosparth rhagflaenorol,

flaenorol, fef yw hynny, nad yw gwrthodedigaeth yn gwneuthur neb un yn bechadur, yn appwytio neb i ddamnedigaeth, ond ei bod wedi'r cwbl yn gadael dyn yn uniawn. Felly gan hynny, er bod Duw yn gadael y rhan amlaf allan o derfynau ei etholedigaeth, nid yw ei waith yn gwneuthur felly, nac ynddo ei hun, nac yn yr athrawiaeth o hono, yn un rhwystr i neb geisio iachawdwriaeth ei enaid.

I. Nid yw ynddo ei hun yn rhwystro, fel y mae yn eglur wrth yr ystyriaethau canlynol.

1. Yr hyn fydd yn rhwystro dyn yw y gwendid a ddaeth arno o herwydd pechod: yn awr ni wnaeth Duw ond yn unig gwneuthur y dyn; ond gwaith dyn yn gwrando ar fatan a'i gwnaeth ef yn bechadur, yr hyn yw'r achos o'i holl wendid: hyn gan hynny fydd yn ei rwystro ef, ac yn ei wneuthur hefyd yn anabl i geisio iachawdwriaeth ei enaid. "Na ddyweded neb pan demtier ef, Gan Dduw y'm temtir. Canys Duw ni's gellir ei demtio â drygau, ac nid yw efe yn temtio neb. Duw a wnaeth ddyn yn uniawn; ond hwy a chwiliafant allan lawer o ddychymmygion," Ezec. xvi. 30. Iago i. 10. Preg. vii. 29. Hof. xiii. 9. a xiv. 1. Gen. iii. 8—11.

2. Nid yw ynddo ei hun yn rhwystro, canys nid yw yn cymmeryd dim oddiwrth ddyn a'r a'i helpai, pe arosai gyd ag ef; nid yw yn cymmeryd ymaith un rhan o'i allu, o'i ddoethineb, o'i ddewr-dra, o'i ddiniweidrwydd, nac o'i ewyllys at dda: hyn oll a gollodd efe trwy'r cwmp, pan fu efe farw'r farwolaeth. Nagê, fe ddarfu i wrthodedigaeth dan ryw ystyriaeth yn hytrach gadarnhau'r holl bethau hyn ar y gwrthodedig; canys fel y mae'n arfaethu ei adael ef, felly ei adael ef yn uniawn: am hynny y mae rhwystr dyn yn dyfod arno oddiwrth foddion eraill, fef trwy y cwmp, Gen. iii. ac nid trwy y weithred noeth o wrthodedigaeth dragywyddol.

3. Megis

3. Megis nad yw gwrthodedigaeth yn lluddias un o'r ddwy ffordd hyn; felly nid yw chwaith trwy'r weithred o adael fatan eu temtio, fel y profid hwy, neu fel y dymchwelid hwy.

1. Nid trwy'r weithred hon y canniatteir i fatan eu temtio fel y profid hwy, canys yna buasai raid i Fab Duw ei hun fod o fewn cyrraedd gwrthodedigaeth, gan gael o hono ef ei demtio gan ddiafol, gymmaint, os nid mwy na neb: i.e., ac yna rhaid fyddai i bob un o'r etholedigion fod dan dragywyddol wrthodedigaeth; canys hwynt-hwy a ymosodir arnynt yn doft ganddo ef, a hynny yn ol troedigaeth. "Aml ddrygau a gaiff y cyfiawn," Math. iv. 1, 2. Marc i. 12. Heb. ii. 17. a iv. 15.

2. Ac nid trwy'r weithred o wrthodedigaeth y daeth pechod i'r byd, yn fwy nag oddiwrth etholedigaeth, o herwydd darfod i'r sawl sydd dan allu etholedigaeth, nid yn unig gwympto ar y cyntaf, ond eu bod etto yn gyffredinol yn cwympto mor fudr, cyn eu troedigaeth, a'r gwrthodedigion eu hunain. Lle pe buasai'r temtasiwn, neu'r cwmp, trwy effaith gwrthodedigaeth; yna y gwrthodedigion, a hwynt-hwy yn unig, a demtiasid ac a syrthiasent. Y temtasiwn ynte, a'r cwmp, ac felly rhwystr y gwrthodedig, sydd yn dyfod trwy ryw fodd arall amgen na gwrthodedigaeth dragywyddol. Canys y brofedigaeth, y cwmp, a'r rhwystr sydd yn gyffredinol i bawb, eithr y weithred o wrthod sydd neillduol; am hynny rhaid yw dyfod o'r rhwystr oddiwrth ryw achos ag sydd yn cymmeryd gafael ar bob dyn, yr hwn yn wir yw'r cwmp; yr achos o ba un, nid oedd nac etholedigaeth na gwrthodedigaeth, ond gwaith dyn o'i wir fodd ei hun yn gwrando'r temtiwr, Rhuf. iii. 9.

3. Y mae'n eglurach etto o lawer nad yw gwrthodedigaeth yn lluddias neb i geisio iachawdwriaeth ei enaid, o herwydd er yr hyn oll a wna gwrthodedigaeth,

edigaeth, etto y mae Duw yn rhoddi i amryw o'r gwrthodedigion annogaethau mawrion i wneuthur hynny; sef, cynhygion yr efengyl yn gyffredinol, heb gauad neb allan; goleuni mawr i'w deall, ynghyd â llawer mclus-brawf o ddaionus air Duw, a nerthoedd y byd a ddaw; y mae efe weithiau yn eu gwneuthur yn gyfrannogion o'r Yspryd Glân, ac yn derbyn llawer o honynt i gymdeithas ei etholedigion; i.e., rhai o honynt yn swyddogion, yn athrawon, ac yn llywodraethwyr yn ei dŷ: yr hyn oll yn ddiau ydynt ac a ddylent fod yn calondid mawr, hyd yn oed i'r gwrthodedigion eu hunain, i geisio iachawdwriaeth eu heneidiau, Math. xi. 28. Dat. xxii. 17. Heb. vi. 4, 5. Math. xxv. 1, 2. Act. i. 16, 17.

II. Megis nad i'w gwrthodedigaeth ynddi ei hun yn rhwystru, felly yn yr athrawiaeth o honi nid yw yn rhwystru chwaith: canys yr hyn oll a ddywed yr athrawiaeth hon yw, bod rhai wedi eu gadael allan o etholedigaeth Duw, a'u hyfltyried megis rhai uniawn. Yn awr ni all yr athrawiaeth hon fod yn rhwystr i neb; canys,

1. Nid oes un dyn yn sefyll yn oestad yn uniawn.
2. Er dywedyd o honi fod rhai wedi eu gadael, etto nid yw hi yn cyfeirio ei hwyneb at un dyn yn neillduol; nid yw yn enwi neb; y mae yn cylymmu i fynu bob wyneb yn y dirgel: felly ynte, os lluddias y mae hi, y mae'n lluddias pawb, hyd yn oed yr etholedigion yn gyftal a'r gwrthodedigion, canys y mae cymmaint o sail gan y gwrthodedig i farnu ei hun yn etholedig, ag fydd gan yr etholedig ei hun, cyn ei droedigaeth, gan eu bod ill dau yn gyftal a'u gilydd yng nghyflwr natur ac anghrediniaeth, a'r naill fel y llall yn ddarostyngedig mewn modd gweledig i'r felldith, am dorri y gorchymmyn. Eilwaith, fel y maent yn ogyfuwch yn hyn, felly hefyd y mae cystal sail gan y naill a'r

a'r llall o honynt i gwympto i mewn â Chrïst a byw, sef gwahoddiad cyhoedd, rhydd, a chyflawn yr efengyl, ac addewid o fywyd ac iachawdwriaeth trwy ffydd Iesu Grist, Eph. ii. 1, 2. Rhuf. iii. 9. Ioan iii. 16. 2 Cor. v. 19—22. Dat. xxi. 6. a xxii. 17.

3. Eglur yw hefyd trwy brofiad, nad yw'r athrawiaeth hon, yn wir, yn rhwystr, ac ni's dichon chwaith, (yr athrawiaeth hon, yr wyf yn feddwl, wedi ei hiawn ofod ger bron, a'i hiawn arfer) o herwydd i lawer a flinasid yn doft ynghylch y matter hwn, gael er hynny gyffur yn y diwedd; yr hwn gyffur, wedi ei gael, a fu iddynt fel rheswm am y peth a ofnasent gynt, mai nid o herwydd gwrthodedigaeth wedi ei hiawn egluro yr oedd, ond mai'r athrawiaeth o honi, wedi ei cham-arfer yn fawr, oedd achos eu mawr ofid; a phe buasai ganddynt yr un goleuni ar y cyntaf ag y gawsent wedi'n; yna eu blinderau a ffoisent yn ebrwydd, fel y maent yn awr yn ehedeg ymaith. Am hynny y rhwystr neu'r digalondid sydd yn dyfod o eisiau goleuni, am nad ydynt yn hyddysg yng air cyfiawnder: canys pe buasai'r digalondid neu'r rhwystr ar y cyntaf yn wir, (yr hyn ni allasai fod, oddieithr i'r dyn wybod ei fod ef wrth ei enw dan wrthodedigaeth dragywyddol, yr hyn yn wir sydd ammhofibl) yna ei oleuni a'i gwasgasai yn galettach; goleuni a wnelfai ei ofn hwn i lynu yn fwy diogel wrtho, yn hytrach nâ'i ryddhau ef oddiwrtho. Heb. v. 12—14.

Yr ysgrythur yn ddiau sydd yn dywedyd, fod y gair i rai yn arogl o farwolaeth i farwolaeth, pan y mae'n arogl o fywyd i fywyd i eraill: ond nodwch, nid yr athrawiaeth hon yn neillduol, os yw cym-maint ag un arall, sydd yn difetha'r gwrthodedig: hamdden neu amser oedd yr hyn y caledodd Pharaon ei galon o'i blegid; a gras Duw a droisai'r gwrth-

gwrthodedigion gynt yn drythyllwch a fu'n achos o ddinystr iddynt hwy: ac y mae Crist yn faen tramgwydd i rai, ac i eraill yn graig rhwystr. Eithr etto ystyriwch, nad yw efe, (Crist) na neb o athrawiaethau Duw, felly yn fyml, ac yn eu priodol wir nerth a'u diben eu hunain; canys nid ydynt yn creu anghrediniaeth, nid ydynt yn annog i drythyllwch, nac yn y mesur lleiaf yn rhoi calondid i anedifeirwch; hyn oll fydd yn deilliaw oddiwrth yr anwybodaeth a'r drygioni a ddaethant trwy'r cwmp: am hynny, o achos hwnnw hefyd y maent yn tramgwyddo, yn syrthio, yn gwanychu, yn digalonni, ac yn ymddryllio, naill ai wrth athrawiaeth gwrthodedigaeth, neu wrth ryw wirionedd arall o eiddo Duw, Ecsod. viii. 15. Judas iv. i Pedr ii.

Yn olaf; I ddiweddu megis y dechreuais, nid oes un dyn, tra yn y byd hwn y mae, a wŷr yn sicr ei fod ef wedi ei adael allan o gariad ethol-edigaethol y Duw mawr; ac nid oes ganddo air yn yr holl Fibl i'w berfwadio ef i farnu ac i gredu felly; canys y mae'r ysgrythurau yn dal allan iachawdwriaeth i'r pennaf o bechaduriaid. Am hynny, pe byddai'r weithred o wrthodedigaeth yn llawer mwy gerwin, a'r athrawiaeth o honi hefyd yn llymmach ac yn dostach, etto ni ellid yn briodol ddywedyd ei bod yn rhwystro na lluddias neb. Peth ffol yw i neb drallodi eu hunain am bethau nad oes ganddynt un fail i gredu eu bod yn perthyn iddynt hwy, yn enwedig pan y bo helaethrwydd eu digalondid ynghylch eu personau eu hunain yn unig: "Dirgeledigaethau ydynt eiddo'r Arglwydd ein Duw." Gwir yw, y dylai pob un o wirioneddau Duw beri i ni chwilio a phrofi yn ddifrifol ynghylch ein cyflwr a'n 'stad bresennol, pa fodd yr y'm yn sefyll gogyfer a thragywyddoldeb; sef, pa un a ydym ni barod i gyfarfod â'r Arglwydd,

new pa fodd y mae hi gyd â ni: etto, wedi dyfal chwilio, a'r gwaethaf fyned yn waethaf, ni chaiff y chwiliwr ei hun ddim rhagor nâ'r pennaf o bechaduriaid, ddim wedi ei gau allan oddiwrth ras Duw a gynhygir yn yr efengyl, nac oddiwrth wahoddiad; nagê, y mae iddo addewid i'w chofleidio ac i'w fendithio, os daw ef at Iesu Grist. Am hynny nid oes ganddo un fail i ddigalonni trwy'r athrawiaeth o wrthodedigaeth, 1 Tim. xv. Aët. xix. 19. 2 Cron. xxxiii. Deut. xxix. 29. Ioan vii. 37. a vi. 37. Marc ii. 17.

D O S P. IX.

Pa un a ewyllyfia Duw mewn gwirionedd i'r Efengyl yngbyd a'i Gras, gael ei chynnyg i'r rhai bynny ag fydd wedi eu rbwymo dan dragywyddol WRTHODEDIGAETH?

IR gofyniad hwn mi a gaf ateb, yn gyntaf, yng iaith ein Harglwydd, "Ewch, pregethwch yr efengyl i bob creadur;" ac eilwaith, "Trowch eich wynebâu attaf fi, holl gyrrau'r ddaear, fel y'ch achuber: a'r hwn fydd yn ewyllyfio, cymmered ddwfr y bywyd yn rhad." A'r rheswm yw, darfod i Grist farw dros bawb, brofi marwolaeth dros bob dyn: efe yw fachawdwr y byd, a'r iawn dros bechodau'r holl fyd, Marc xvi. 15. Esay xlv. 22. Dat. xxii. 17. Heb. ii. 9. 2 Cor. v. 15. 1 Ioan iv. 14. a ii. 1—3.

Yn ail, yr wyf yn casglu hynny oddiwrth yr amrywiol farnau y mae pob un danynt, a'r na dderbynio Grist, pan gynhygir ef yng nghynhygion cyffredinol yr efengyl; "Y neb ni chredo a gondemnr; yr hwn nid yw'n credu, a wnaeth Dduw yn gelwyddog, o blegid na chredodd y dystiolaeth a dystiolaethodd Duw am ei Fab. Gwae di, Corazin; gwae di, Bethsaida;" a llawer o ymadroddion

roddion eraill: y rhai oll, ynghyd â llawer o gyffelyb natter, sydd yn dwyn ynddynt reswm dwysgadarn i'r perwyl hwn; canys os bydd damnedigaeth y rhai a gyfrgollir yn nyddiau'r efengyl, am iddynt esgeuluso a gwrthod derbyn yr efengyl, yna rhaid bod yr efengyl i gael ei chynnyg gyd â phob ffyddlondeb iddynt; yr hyn ni allai fod, oni bai fod marwolaeth Crist yn ymyltya attynt hwy; canys ni all cynhygion yr efengyl, gyd â channiatad Duw, gael eu cynnyg ddim pellach nag y mae marwolaeth Crist yn cyrhaeddyd; o blegid os cymmerir honno ymaith, yna yn wir ni byddai un efengyl na gras i'w estyn. Heblaw hyn; pe, wrth bob creadur a'r cyffelyb, y meddylid yr etholedigion yn unig, yna holl ddwys-gynghorion yr efengyl fyddent yn hollol ddieffaith a diddiben; canys yr annychweledigion, y rhai a gondemnir yma am ei gwrthod, a roddent ateb buanach o hyd i'r cynghorion hynny; "Ni wn i ddim fy fod wedi fy ethol; ac am hynny ni feiddiaf fi ddyfod at Iesu Crist; canys os i'r etholedigion yn unig y perthyn marwolaeth Iesu Crist, ac felly cynnyg cyffredinol yr efengyl; yr wyf fi, gan na's gwn fy mod yn un o'r nifer, mewn trychineb mawr; ac ni wn i chwaith, pa un mwy pechod yw credu neu anobeithio; canys, meddaf drachefn, os dros yr etholedigion yn unig y bu Crist yn farw, &c. yna, gan nad wyf yn gwybod fy mod yn un o'r nifer, ni feiddiaf fi gredu'r efengyl fy'n dal allan ei waed ef i'm hachub i; nagé, yr wyf yn meddwl y gallaf yn ddiogel beidio, ne's gwypwyf yn gyntaf fy mod wedi fy ethol gan Dduw, ac wedi fy rhag-ordeinio i hynny," Ioan iii. 16. Marc xvi. 16. i Ioan v. 8—10. Math. xi. 21, 22. Heb. ii. 3.

Yn drydydd, Duw'r Tad, ac Iesu Crist ei Fab ef, a ewyllysiant i bawb pwy bynnag gael eu gwa-hodd i ddal gafael ar fywyd trwy Crist, pa un ai

etholedig ai gwrthodedig fônt: canys, er mai gwir yw fod y fath beth ag etholedigaeth a gwrthodedigaeth; etto y mae Duw, trwy gynhygion yr efengyl yng ngweinidogaeth ei air, yn edrych ar ddynion dan ystyriaeth arall, sef, megis pechaduriaid; ac fel pechaduriaid y mae efe yn eu gwahodd hwynt i gredu, i ddal gafael ar, ac i gofleidio yr unrhyw. Nid yw efe yn dywedyd wrth ei weinidogion, " Ewch a phregethwch i'r etholedigion, o herwydd mai etholedigion y'nt; a cheuwch allan eraill am nad ydynt y cyfryw:" eithr, " Ewch a phregethwch yr efengyl i bechaduriaid fel pechaduriaid; ac megis y maent y cyfryw, ewch a gwahoddwch hwynt i ddyfod attaf fi a byw." A rhaid yw ei bod felly, pe amgen, ni allai na'r pregethwr bregethu mewn ffydd, na'r bobl wrando mewn ffydd: yn gyntaf, ni allai'r pregethwr lasaru mewn ffydd, o herwydd nad yw yn adnabod yr etholedigion oddiwrth y gwrthodedigion; na hwythau eilwaith wrando mewn ffydd, o herwydd megis annychweledigion, hwy fyddent o hyd yn anwybodus o hynny hefyd: felly ynte, gan na wŷr na'r gweinidog i bwy y cynhygai efe fywyd, na'r bobl chwaith pwy o honynt fydd i'w dderbyn, pa fodd yn awr y gellid pregethu'r gair mewn ffydd gyd ag awdurdod? a pha fodd y gallai'r bobl ei gredu a'i gofleidio? Eithr yn awr, gan fod y pregethwr yn cynnyg trugaredd yn yr efengyl i bechaduriaid, fel y maent yn bechaduriaid, y mae yma ffordd wedi ei gwneuthur i'r gair gael ei draethu mewn ffydd; ie, a chalondid hefyd i'r bobl i'w dderbyn a glynw wrtho, gan eu bod yn deall mai pechaduriaid ydynt: " Daeth Crist Iesu i'r byd i gadw pechaduriaid," Luc xxiv. 46, 47.

Yn bedwerydd, rhaid pregethu'r efengyl i bechaduriaid, fel pechaduriaid, heb wahaniaethu rhwng etholedigion a gwrthodedigion; o herwydd nad

yw'r

yw'r naill na'r llall (megis yn cael eu hyfstyried dan
 y gweithredoedd syml hyn) yn ddeiliaid cymmwys
 i goffeiddio'r efengyl: canys nid yw'r naill weithred
 na'r llall yn gwneuthur neb o honynt yn bechadur-
 iaidd; eithr yr efengyl fydd i'w chynnyg i ddynion
 fel y maent yn bechaduriaid, ac yn berfonol dan
 felldith Dduw am bechod; o herwydd pa ham,
 cynnyg gras i'r etholedigion, am eu bod yn ethol-
 edigion, fyddai cynnyg gras a thrugaredd iddynt,
 megis heb eu hyfstyried hwynt fel pechaduriaid.
 Ac, meddaf, ei naccau i'r gwrthodedig, am nad
 yw wedi ei ethol, fydd naccad o ras, nid yn unig
 i'r rhai nad oes arnynt ei eisiau, ond hefyd cyn
 i un achlysur gael ei roi, o'u rhan hwy, i'r cyfryw
 oruchwiliaeth; ac, meddaf drachefn, am hynny,
 cynnyg Crist a gras i'r dyn etholedig, a'i yfstyried
 ef yn syml felly, nid yw yn gweini dim cyffur iddo
 ef, gan nad yw efe yma ddim yn bechadur; ac felly
 nid yw ddim yn rhwymo'r galon i lynu wrth Iesu
 Grist; canys hyn fydd yn dyfod i mewn, ac yn
 cael ei weithredu arnynt fel y maent yn bechadur-
 iaidd. Ie, gommeidd yr efengyl i'r gwrthodedig
 hefyd, am nad yw wedi ei ethol, ni flina ddim oll
 arno ef; canys, medd efe, "Y modd hwn nid
 wyf ddim yn bechadur, ac felly nid oes arnaf eisiau
 iachawdwr." Eithr yn awr, gan nad oes ar yr
 etholedigion eisiau gras yng Nghrist trwy'r efengyl,
 ond fel y maent yn bechaduriaid, nac achos gan
 y gwrthodedigion ei wrthod fel y maent yn bech-
 aduriaid; am hynny y mae Crist trwy air yr efengyl
 i'w gynnyg i'r ddwy blaid, heb eu hyfstyried yn
 etholedigion a gwrthodedigion, ond fel y maent
 yn bechaduriaid: "Nid rhaid i'r rhai iach wrth
 y meddyg, eithr y rhai cleifion; ni ddaethum i alw
 y rhai cyfiawn, ond pechaduriaid i edifeirwch,"
 2 Cor. v. 14, 15. Luc vii. 46, 47. Marc ii. 17.
 Yn llyn y gwelwch fod yr efengyl i'w chynnyg i
 bawb

bawb yn gyffredinol, yn gyftal i'r gwrthodedigion ac i'r etholedigion, i bechaduriaid fel pechaduriaid; ac felly y maent i'w derbyn hi, a chydsynio â'i chynhygion.

D O S P. X.

Gan fod Gras Duw ynte i'w gynnyg i Bechaduriaid, fel Pechaduriaid, yn gyftal y Gwrthodedig a'r Etholedig; a yw bosibl i'r rhai yn wir ni etbolwyd ei dderbyn, a bod yn gadwedig?

IR gosyniad hwn, mi gaf ateb amryw bethau: ond yn gyntaf, dangosaf i chwi beth yw y gras hwnnw a gynhygir yn yr efengyl; ac yn ail, beth yw ei dderbyn a bod yn gadwedig.

Yn gyntaf ynte, y gras a gynhygir i bechaduriaid fel pechaduriaid, heb olygu'r dyn hwn neu'r llall, yw digonedd o gyfiawnder, gras maddeuol, a bywyd, wedi eu tryfori ym mherfôn Crist, yn cael eu dal allan yng nghyngor a gair yr efengyl, ac wedi eu haddaw i fod yn eiddo y rhai a'u derbyniant; i.e., meddaf, yn y cyfryw gynnyg cyffredinol, fel nad oes neb yn cael eu cau allan na'u hattal yn y mesur lleiaf, ond yn hytrach eu cefnogi, od oes ganddynt y radd leiaf o chwant a dymuniad am fywyd; i.e., y mae yn cael ei ddal allan i'r diben i weithio dymuniadau a hiraeth am y bywyd fydd wedi ei dryfori fel hyn yng Nghrist, ac yn cael ei ddal allan gan yr efengyl, Ioan i. 16. Col. i. 19. i Ioan v. 11, 12. Act. xiii. 38, 39. Col i. 23. Rhuf. x. 12, 13, 14. a xvi. 25. 26.

Yn ail, derbyn y gras a gynhygir y wedd hon trwy'r efengyl yw,

1. CREDU mai gwir yw.
2. Ei dderbyn o'r galon ac yn ddifffuant trwy'r ffydd.
3. Gadael iddo gael ei naturiol lywodraeth, ei drefn,

drefn, a'r awdurdod yn yr enaid, a hynny yn y fath fodd ag y dygo firwyth buchedd dda yn y galon, geiriau a gweithredoedd ger bron Duw a dyn.

Yn awr ynte at y gofyniad :

A yw bosibl i'r cynnyg hwn, a gynhygir fel hyn i'r gwrthodedig, gael ei dderbyn a'i gosleidio y wedd hon ganddo ef, ac yntef fyw trwyddo?

I'r hyn yr wyf yn atreb yn naccaol; nid yw bosibl iddynt hwy, nac etto i'r etholedigion eu hunain chwaith, fy meddwl yw, a'u hyftryied yn feirw mewn camwedddau a phechodau, yr hwn yw cyflwr pawb, etholedigion yn gystal ag an-etholedigion. Felly ynte, er bod digonedd o fywyd a chyfiawnder wedi ei drysori yng Nghrist i bob dyn, a'i fod yn cael ei gynnyg iddynt heb ofod dim yn erbyn neb; etto gan fod pechod wedi dyfod i mewn rhwng yr enaid a'r cynnyg o ras, fe ddarfu iddo yn wir analluogu pob dyn; ac felly, er y cynnyg hwn, y maent oll yn parhau i fod yn feirw. Canys, er dyfod o'r efengyl, meddaf, os mewn gair yn unig y daw hi, nid yw yn achub neb, o herwydd gwendid dyn; am hynny, y rhei'ny'n wir a achubir trwy'r efengyl, y mae'r gair yn dyfod attynt, nid mewn gair yn unig, ond hefyd mewn gallu, ac yn yr Yspryd Glân, ynghyd â ffydd, ffydd gweithrediad Duw, trwy nerth tra mawr a galluog, yr hwn y cyfodir hwynt o angau pechod, ac y galluogir hwynt i gosleidio'r efengyl. Diammau, gan fod pawb yn feirw mewn camwedddau a phechodau, ac felly wedi eu caethiwo dan allu'r diafol, a melledith y ddeddf, ac wedi eu cauad dan anghrediniaeth; fod yn rhaid mai gallu Duw, i.e. rhagorol fawredd ei nerth ef, fydd yn cyfodi'r enaid o'r cyflwr hwn i dderbyn yr efengyl sanctaidd, Eph. ii. 1—3. 1 Thes. i. 5, 6. Col. ii. 12. Heb. iv. 1, 2. Eph. i. 18, 19, &c.

Canys dyn wrth natur (ystyriwch ef ar y goreu) ni all ganfod na gwneuthur dim rhagor na'r hyn y
mae

mae egwyddorion natur yn ddeall ac yn helpu i wneuthur; a chan fod y natur hon yn rhy ifel i ddirnad pethau gwir ysprydol, ac achubol dda, rhaid iddi ddyfod yn fyr o'u derbyn, o'u hoffi, ac ymhyfrydu ynddynt. "Y dyn anianol nid yw yn derbyn y pethau sydd o Yspryd Duw: canys ffolineb ydynt ganddo ef; ac ni's gall eu gwybod, o blegid yn ysprydol y bernir hwynt." Yn awr, meddaf, os y dyn anianol, ar y goreu (canys nid yw'r etholedigion cyn troedigaeth ddim yn rhagor, os yn gwbl gymaint) ni all wneuthur hyn, pa fodd y gall ei gyrhaeddyd, ac yntef yn awr nid yn unig wedi ei lygru a'i halogi, ond wedi ei anurddo a'i lygad-dynnu, ac yn farw; wedi cael ei lyngcu gan anghrediniaeth, anwybodaeth, anhrefn, caledrwydd calon, casineb at Dduw, a'r cyffelyb? Pan ddygo drain rawn, ac ysgall ffigys, yna y gall hyn fod. Dal gafael ar, a derbyn yr efengyl trwy wir ac achubol ffydd, sydd weithred o eiddo'r enaid, megis y mae wedi ei wneuthur yn greadur newydd, yr hyn yw gwaith Duw: "A'r hwn a'n gweithiodd ni i hyn yma yw Duw." Canys, "ni ddichon pren drwg ddwyn ffrwythau da." "A newidia'r Ethiopiad ei groen?" 1. Cor. ii. 11—14. Math. vii. 16—18. Luc vi. 43—45. Jer. xiii. 23.

Eithr yr achos o'r ammhofiblwydd hwn,

1. Nid yw yn sefyll yng ngwrthodedigaeth, gan fod yr etholedigion eu hun mor anabl i'w dderbyn a'r lleill.

2. Ac nid yw o herwydd bod y gwrthodedig yn cael ei gau allan o'r cynnyg, canys y mae ef yn gyffredinol i bawb a phob un.

3. Ac nid yw o herwydd bod diffyg rhesymau yng nghynhygion yr efengyl, canys y mae nid yn unig ddigonedd o honynt, eithr hefyd y cyfryw ag fydd yn ennillgar, eglur, a llawn o resymmoldeb.

4. Ac

4. Ac nid yw 'chwaith o herwydd nad oes ar y creaduriaid hyn 'mo'i eisiau, canys torrafant y gyf-raith.

5. Am hynny yr achos o hono fydd o herwydd eu bod yn wir trwy bechod yn feirw, yn gaethion, yn annoethion, yn hunan-wrthwynebwyr, yn ddeillion, wedi ymddieithrio yn eu meddyliau, ac yn gashawyr Duw. Wele'r fath ddiffrod a galanastira a wnaeth pechod!

O herwydd pa ham, pwy bynnag a dderbyniont y gras a gynhygir yn yr efengyl, rhaid iddyn gael eu bywhau trwy nerth Duw, rhaid i'w llygaid gael eu hagor, eu dealltwriaethau gael eu llewyrchu, eu clustiau gael eu hagoryd, eu calonau gael eu henwaedu, a'u hewyllysiau hefyd gael eu hun-iawni, a Mab Duw gael ei ddatguddio ynddynt. Etto, megis y dywedais, nid o herwydd bod diffyg rheswm yn y cynhygion hyn, ond o herwydd bod dynion yn feirw, ac yn ddeillion, ac na allant wrando'r gair: " Pa ham nad ydych yn deall fy lleferydd i? medd Crist; am na ellwch wrando fy ymadrodd," Act ix. 25, 26. a ix. 10. Salm cx. 3. Gal. i. 15. Mat. xi. 27. Ioan viii. 43.

Canys pe amgen, fel yn awr fach, y mae;

1. Rhesymmoldeb ddigon yng nghynhygion yr efengyl.

2. Cynghorion digon pwyfig i annog i ffydd. Ac yn

3. Rhesymmau ddigon i berswadio i aros ynddi. Yn gyntaf; onid yw'n rhesymmol i ddyn gredu Duw yng nghynhygion yr efengyl, a chael bywyd trwyddi?

Yn ail; onid oes rheswm i gredu, meddaf fi, oddiwrth wirionedd a ffyddlondeb Duw; oddiwrth ddigonoldeb haeddiant Crist; megis hefyd oddiwrth haelder, rhydd-deb, a chyflawnder yr add-ewid? Pa beth afresymmol y mae'r efengyl yn

erchi i ti ei goelio? Neu pa anwiredd a orchymyn hi i ti ei dderbyn yn lle gwir? Yn wir y mae'r efengyl uchlaw rheswm mewn llawer o byngciau, ond nid yn un yn ei erbyn neu yn groes iddo; yn enwedig yn y pethau y mae hi yn dechreu â'r pechadur ynddynt, mewn trefn i fywyd tragwyddol.

Drachefn, am yr ystyriaethau cynhyrfiol fydd ynddi i annog i ffydd.

Yn gyntaf; â pha gynnifer o arwyddion a rhyfeddodau, gwyrthiau a gweithredoedd nerthol, y cadarnhawyd hi unwaith ac eilwaith, a'r cwbl i'r diben hwn? Heb. i. 1, 2, 3. i Cor. xiv. 22. Heb. vi. 18. Aët. xiii. 32.

Yn ail; â pha gynnifer o lwon, dadganiadau, tyfhiolaethau, a chyhoeddiadau, yr arddelwyd, y cadarnhawyd, ac y sicrhawyd hi?

Yn drydydd; a pha ham na chredid yr efengyl a sicrhawyd trwy waed, gwaed Mab Duw ei hun? Ie, yr efengyl na phallodd erioed i neb etto a fwrïasant eu hunain mewn gwirionedd arni, er feiliad y byd, Jer. iii. 12. Gal. iii. 15. Heb. ix. 16—18. a xii. i, 2, 3.

Drachefn, megis y mae digon o resymmoldeb, a digon o annogiadau deffrous ynddi, felly hefyd y mae ynddi y rheswm cadarnaf i berfwadio i aros ynddi; a hynny yn galonnog, yn llon, ac yn ddiragrith, hyd y diwedd; oni b'ai, fel y dywedais, fod dallineb, gorphwylltra, marweidd-dra, a gwrthryfelgarwch, yn dwyn dynion ymaith yn oferedd eu meddyliau, ac yn eu gorchfygu, Ephes. iv. 17—19. Canys,

Yn gyntaf, pe gallent ond ystyried y modd y pechasant, y modd yr annogasant Dduw i ddigio, &c. Pe gallent ond iawn ystyried pa gyflwr gresynus yw cyflwr y damnedigion; ac hefyd, fod eu cyflwr hwy eu hunain yn debyg o fod fel yr eiddynt

eddynt hwy mewn moment; oni llynent wrth yr efengyl a byw?

Yn ail; y mwynhad o Dduw, a Chrïst, a'r faint, a'r angylion, yr hwn yw'r mwyniant pe-reiddiaf; tra chyffurus hyfrydwch y nefoedd; a byw byth mewn eithaf goleuni, bywyd, llawenydd, a digrifwch, tu hwnt i amgylfred dyn; hyn oll, tybygai ddyn, fydd ddigon i berfwadio y damni-aid fydd yr awr hon yn uffern.

Nid oes ddyn yn golledig ynte o eisiau digon o resymmoldeb yng nghynhygion yr efengyl, nac o eisiau annogiadau i ffydd; nac etto o ddiffyg rhe-fymmau i annog i aros ynddi. Ond y gwirionedd yw, y mae gan yr efengyl a wnelo â chreaduriaid afresymmol, a'r cyfryw a'r na fynnant ei chredu, a hynny am mai gwirionedd ydyw hi: "Ac am fy mod i yn dywedyd y gwirionedd, nid ydych yn credu i mi," Ioan viii. 45.

Hol. Felly, ond os yw hyn mewn gwirionedd y modd hwn, pa wedd ynte y mae fod rhai yn ei derbyn, ac yn byw'n dragywydd? O blegid chwi a ddywed'foch o'r blaen, fod yr etholedigion mor farw a'r gwrthodedigion, ac yn gwbl mor analluog a hwythau (fel dynion) i gydsynio â'r cynhygion hyn, a byw.

Att. Gwir yw hyn yn ddiau; a phe gadewid yr etholedigion iddynt eu hunain, byddent, trwy ddrygioni eu calon, yn golledig, fel y mae eraill. Ac ni allai holl resymmol, ynnillgar gedyrn re-fymmau efengyl Dduw, yng Nghrist, dyccio i wneuthur i neb ei derbyn, a byw. O herwydd pa ham, rhaid i chwi ddal sylw yma, megis y cy-hoeddir trugaredd yng nghynhygion cyffredinol yr efengyl, felly hefyd y mae gras etholedigaeth; yr hwn ras fydd yn goruch-reoli'n fwynaid, ac yn ynnill yspryd y dewisolion, gan weithio ynddynt y cydsyniad diffuant ac ym-unad â hi, ag sy'n ei

gwneuthur yn effeithiol i'w hiachawdwriaeth ddiymmod: yr hwn yn wir yw'r achos o fod, nid yn unig yn yr oesoedd gynt, ond hefyd hyd heddyw, gweddill yn derbyn y gras hwn; gan eu bod wedi eu rhagordeinio, meddaf, iddo, cyn dechreu'r byd; yn cael eu cadw mewn amser oddiwrth yr hyn a'u dinystriai, a'u cyfnerthu i gosleidio gogoneddus efengyl gras, a thangnefedd, a bywyd, i Bren. xix. 18. Rhuf. xi. 5. 2 Thef. v. 9.

Yn awr, y mae gwahaniaeth mawr rhwng gras etholedigaeth, a'r gras fydd wedi ei rwymo i fynu yng nghynhygion cyffredinol yr efengyl; gwahan-meddaf, o ran ei amser, ei helaethrwydd, a'i weithrediad.

1. Am ei amser: yr oedd cyn, i.e., ymhell cyn bod un cynnyg o ras wedi ei blygu i fynu yn yr efengyl i neb, na bod eisiau'r fath gynnyg ar neb, Ephef. i. 4, 5.

2. Y maent yn gwahaniaethu hefyd mewn helaethrwydd; cynhygion gras yn yr efengyl ydynt gyffredinol ac i bawb oll; ond ymystyniad gras etholedigiaeth fydd neillduol a phriodol i rai: "Y mae gweddill, yn ol etholedigaeth gras," Rhuf. xi. 5.

3. Am weithrediad gras etholedigaeth: — y mae efe yn gwahaniaethu llawer mewn rhai pethau oddiwrth weithrediad y gras a gynhygir yng nghynhygion cyffredinol yr efengyl; megis yr ymddengys yn y pethau sy'n canlyn:

1. Y gras a gynhygir yng nghynhygion cyffredinol yr efengyl, galw y mae am ffydd i ddal gafael arno, a'i dderbyn: ond y mae gras neillduol etholedigaeth yn gweithio'r ffydd fydd yn dal gafael arno, Act. xvi. 31. a xiii. 48. Phil. i. 29. 2 Theff. i. 11.

2. Y gras sy'n cael ei gynnyg yng nghynhygion cyffredinol yr efengyl, gofyn ffydd y mae fel ammod

mod ynom ni, heb yr hon nid oes fywyd; eithr y mae priodol ras etholedigaeth yn gweithio ffydd ynom ni, heb y cyfryw ammod, Marc xvi. 15, 16. Rhuf. xi. 5, 6.

3. Y gras a gynhygir yng nghynhygion cyffredinol yr efengyl fydd yn addaw happusrwydd dan ammod o barhad yn y ffydd yn unig; ond enwedigol ras etholedigaeth a bair y parhad hwn, Col. i. 23. Eph. ii. 10. Rhuf. ii. 7. 1 Pedr i. 5—7.

4. Y gras a gynhygir yng nghynhygion cyffredinol yr efengyl, pan y mae e'n disgleirio fwyaf, fydd yn gadael y rhan fwyaf o ddynion o'i ol; ond y mae hyspyfol ras etholedigaeth, pan y llewyrcho leiaf, yn dwyn yn ddiffael bob enaid ag fy'n perthyn iddo i fywyd tragywyddol, Rhuf. x. 16. a viii. 33—35.

5. Fe a ddichon dyn orchfygu a diffodd yr holl oleuni a'r bywyd a genhedlir ynddo gan gynhygion cyffredinol yr efengyl; ond ni all neb orchfygu, diddymmu, na siommi gras etholedigaeth, Judas iv. 2 Pedr ii. 20—22. Mat. xxiv. 24. Rhuf. xi. 1—3, &c.

6. Cynhygion cyffredinol yr efengyl, a'u hyf-tyried heb gyd-weithrediad gras etholedigaeth, ni chynnorthwyant 'mo'r etholedig ei hun pan y bo efe wedi cwmpo yn resynus. Am hyany, pan yr wyf yn dywedyd y gras a gynhygir yng nghynhygion cyffredinol yr efengyl, fy meddwl yw, y gras hwnnw pan *gynbyger ef, megis* heb fod neillduol weithrediad tragywyddol gariad Duw yn ei ddilyn, mewn ffordd o gyd-gyffylltiad ag ef. Mewn modd arall, y gras a gynhygir yng nghynhygion cyffredinol yr efengyl, yw'r gras fydd yn achub y pechadur yn awr, ac a'i dwg i fywyd tragywyddol; hynny yw, pan yw mewn cyffylltiad â'r gras fydd yn bendithio ac yn gwneuthur y cynnyg cyffredinol yn hollol effeithiol. Nid yw gras etholedigaeth yn

yn gweithio heb, ond trwy'r cynhygion hyn yn gyffredinol; ac nid yw'r gras a gynhygir yn llyn yn gweithredu'n ddibennus, ond trwy a chyd â gras etholedigaeth: "Cynnifer a ordeiniafid i fywyd tragywyddol a gredasant. Dyna'r nryd y mae'r gair yn effeithiol i fywyd, pan y bo llaw'r Arglwydd yn effeithiol gyd ag ef i'r diben hwnnw. "Hwy a lasarasant wrth y Groegiaid, (medd y gair,) gan bregethu'r Arglwydd Iesu. A llaw'r Arglwydd oedd gyd â hwynt; a nifer mawr a gredodd, ac a drodd at yr Arglwydd," Aët. xiii. 48. Marc xvi. 20. Aët. xi. 21.

Y mae'n rhaid i ni wneuthur gwahaniaeth yn oestad rhwng gair yr efengyl a'r gallu sy'n llywodraethu'r gair hwnnw; rhaid i ni hefyd wahaniaethu rhwng cyffredinol a mwy enwedigol weithred-iadau'r gallu hwnnw; megis y mae gwahaniaeth eglur i'w ddodi rhwng y geiriau hynny o eiddo Crist ag oeddynt effeithiol i wneuthur yr hyn a ddywedid, a'r geiriau hynny o'i eiddo, er nad oeddynt ond geiriau yn unig, neu o'r hyn lleiaf heb fod awdurdod yn cyd-fyned â hwynt. Er siampl. Yr un Iesu a ddywedodd wrth y gwahanglwyfus, "Na ddywaid ddim wrth neb," a ddywedodd hefyd wrth Lazarus, "Tyred allan;" etto un a ufuddhaodd, a'r llall ni wnaeth hynny; er bod yr hwn a ufuddhaodd yn fwy anghymmws i wneuthur hynny na'r llall, gan ei fod yn awr yn farw, ac yn drewi yn ei fedd. Yn wir, fe ddarfu i anghrediniaeth luddias Crist yn fawr; etto nid pan y dangosai ei hun fel yn Hollalluog, ond pan y goddefai iddo'i hun gael ei ammharchu gan y rhai oeddynt i'w trin â moddion cyffredinol: mewn modd arall, lleng o gythreuliaid a myrdd o rwystrau a orfyddai arnynt gwympto o'i flaen, a rhoi ffordd iddo ef. Y mae llafaru, a llafaru (felly :) felly y llafarasant, fel y credodd nifer mawr o

Iuddewon ac o Roegiaid hefyd. Y mae, fel y crybwyllais yn barod, wahaniaeth mawr rhwng dyfodiad y gair pan y bo mewn gallu, a phan y bo mewn gair yn unig. Felly ynte, gwynfydedig ras etholedigaeth fydd yn ethol y dyn hwn i ddai-
oni, nid o herwydd ei fod ef yn dda, y mae'n ei ddewis ef i gredu; nid am ei fod yn credu, y mae'n ei ethol ef i barhau; nid am ei fod yn parhau, y mae'r gras hwn yn arfaethu, y caiff y gwr a'r gwr ei greu yng Nghrist Iesu i weithred-
oedd da; nid os bydd i ddyn ei greu ei hun i hynny, Act. xiv. 1. 1 Thes. i. 7. Ephes. i. 4, 5. 1 Pedr i. 2. Ephes. ii. 11.

Beth gan hynny a ddywedwn ni? Ai ar Dduw mae'r bai, os cyfrgollir neb? Nage yn ddiammau; nac etto ar ei weithred o dragywyddol wrthode-
digaeth 'chwaith: gras fydd yn achub yr etholedig, eithr pechod fydd yn damnio'r relyw-gras tra godidog-ragorol-helaeth fydd yn peri i'r etholedig i ymuno â'r cynhygion o fywyd a byw, ac helaeth-
rwydd pechod fydd yn attal ac yn cadw y gwrth-
odedig oddiwrth resymmol, angenrheidiol, anhep-
corol, gynhygion gras.

I ddiweddu ynte; y mae'r efengyl yn gofyn cred fel ammod, gan yr etholedig a'r gwrthod-
edig; ond am na chydsynia'r naill na'r llall, fel y maent yn feirw mewn pechod, â hi, a byw; am hynny, y mae gras, trwy rinwedd cariad ethole-
digaethol, yn gosod ei hun ar waith i wneuthur dros ac er rhai tu hwnt i reswm; ac y mae cyfiawnder yn torri eraill ymaith am ddibrisio
moddion iachawdwriaeth y rhai fydd mor dda, graflawn, ac angenrheidiol, ac mor gyflawn o dofturi, trugaredd, a rheswm.

D O S P. XI.

Gan nad yw bosibl i'r Gwrthodedigion dderbyn y Gras bwn, a byw, a pan fod byn belyd yn cael yn ddifffael ei rag-weled gan Dduw; ac eilwaith, gan i Dduw rag-arfaethu i ddioddef ei bod felly; pa ham y mae efe etto yn ewyllysio ac yn gorchymyn i'r Efengyl, ac felly Gras yn y cynbygion cyffredinol o bono, gael ei chynnyg iddynt?

PA ham ynte y cynhygir yr efengyl iddynt? O'r goreu; bod y fath beth a thragywyddol wrthodedigaeth, mi a ddangosais i chwi: beth yw tragywyddol wrthodedigaeth a eglurais i chwi hefyd; ac yn awr mi a gaf ddangos i chwi hefyd, er y bydd y gwrthodedigion yn sicr o fod yn goll-edig, yr hyn, nid yn unig, a rag-welodd Duw, ond a rag-arfaethodd i'w goddef i fod felly yn ddiau; fod rheswm, er hynny, i.e., rheswm mawr, am i'r efengyl, ac felly gras Duw trwyddi, gael ei chynnyg yn gyffredinol iddynt hwy yn gyftal ag eraill.

Eithr cyn dyfod o honof i osod y rhesymmau ger eich bron, rhaid i mi eich adgofio o newydd am y pethau hyn.

1. Nad yw tragywyddol wrthodedigaeth yn gwneuthur un dyn yn bechadur.

2. Nad yw rhag-wybodaeth Duw y cyfrgollir y gwrthodedig yn gwneuthur un dyn yn bechadur.

3. Nad yw arfaethiad difiommedig Duw i ddamnio'r colledig, yn gwneuthur neb un yn bechadur.

4. Nad yw amynedd, hir oddef, ac ymaros Duw, hyd oni's ymgymhwyso'r gwrthodedig i ddinystr tragywyddol, yn gwneuthur un dyn yn bechadur.

Felly ynte, fe ddichon Duw wrthod, goddef
i'r

i'r gwrthodedig i bechu, rhag-derfynu ei sicr ddamnedigaeth, trwy rag-ystyriaeth o'i fod mewn pechod, ac ymattal hefyd gweithio y gwaith effeithiol yn ei enaid ag a fyddai'n sicr o'i ddwyn ef allan o'r cyflwr hwn; ac etto heb fod nac awdwr na dychymmygydd, na chyfryngu pechod a thrueni dyn.

Eilwaith; fe ddichon Duw sicr rag-weled y bydd i'r gwrthodedig, wedi pechu o hono, yn wrthwynebwyr afresymmol i'w iachawdwriaeth ei hun; ac efe a ddichon hefyd fwriadu i adael iddo bechu, a bod yn afresymmol fel hyn hyd y diwedd; a bod, er hynny, yn drugarog; i.e., yn drugarog iawn, os yw efe yn cynnyg bywyd iddo, a hynny yn unig ar ammodau rhesymmol, y rhai y mae efe etto yn gwrthod cyd-uno â hwynt, Esay i. 18. a lv. 12.

Y rhesymmau ydynt,

1. O herwydd mai nid Duw, ond pechod, a'i gwnaeth ef yn afresymmol: oni buasai hynny, ammodau rhesymmol a wneisent ei waith drosto ef; canys ammodau rhesymmol yw'r tylerau cymhwysaf a chyfiawnaf a ellir eu cynnyg rhwng pleidiau mewn anghydfod; i.e., y tylerau mwyaf addas a chyttunol â chreadur rhesymmol, fel dyn; nagê, ammodau rhesymmol o dylerau yw'r rhai mwyaf tueddol i weithio ar y dyn y mae ei reswm wedi ei ddwyn i mewn i ddal yn gaeth gan synwyr, Ezec. xviii. a xxxiii.

2. Y mae Duw yn myned etto ymhellach; y mae'n 'chwanegu addewidion o drugaredd, megis yr hyn ni ellir ei wahanu oddiwrth yr ammodau y mae yn gynnyg, sef, tywallt ei Yspryd iddynt: "Dychwelwch wrth fy ngherydd; wele mi a dywalltas fy Yspryd i chwi; gogwyddwch eich clustiau; deuwch attaf fi, gwrandewch, a bydd byw eich enaid," Diar. i. 21—27.

Yn awr ynte at yr ymosyniad ei hun, fef, yn gymmaint a'i bod yn amhosibl i'r gwrthodedig fod yn gadwedig; yn gymmaint hefyd a bod hynny yn cael ei ragweled yn ddifael gan Dduw, a bod Duw wedi rhag-fwriadur i oddef iddi fod felly; etto mi a ddangosaf i chwi ei bod yn gymmwys, i.e., yn gymmwys ddigon iddo ef ewyllysio a gorchymmyn i'r efengyl, ac felly gras yn y cynhygion cyffredinol o hono gael ei gynnyg iddynt.

R H E S W M *Cyntaf.*

Ac yn gyntaf, i ddangos nad yw'r wrthodedigaeth hon ynddi ei hun yn gwneuthur neb yn hollol anghymmaws i iachawdwriaeth; canys pe bwr-iadafai Duw hynny trwy'r weithred o wrthodedigaeth, buasai'r personau y mae'n perthyn iddynt hefyd, trwy'r weithred honno yn unig, wedi eu gwneud yn anghymmaws i fywyd tragywyddol; yna y rhwymasai hi hefyd yr holl foddion oddi-wrthynt ag fydd yn tueddu i'r diben hwnnw; neu, o'r hyn lleiaf, buasai yn attal cynnyg yr efengyl iddynt trwy orchymmyn Duw i'r diben hwnnw; pe amgen, pwy na edrychai ar y sanct fel yn euog o dwyll dichellgar, ac yn haeddu ei feio, am orchymmyn cynnyg efengyl gras ac iachawdwriaeth i hwn a'r llall, y rhai er hynny a wnelfai efe yn anghymmaws ac yn analluog i'w dderbyn, trwy ei weithred o wrthodedigaeth. Am hynny y peth hwn, fef bod yr efengyl etto i'w chynnyg i'r rhai a wrthodwyd yn dragywyddol, fydd yn dangos mai nid y weithred syml o ddwyfol wrthodedigaeth, ond pechod, fydd yn gwneuthur y creadur yn anghymmaws i fywyd tragywyddol. Yr hwn bechod nid yw un gangen o'r wrthodedigaeth hon, fel y mae'n eglur, o herwydd bod yr etholedig a'r gwrthodedig ill deuoedd fel eu gilydd wedi eu halogi ag ef.

Yr Ail RESWM.

Yn ail, y mae Duw trwy hyn yn dangos hefyd, nad yw'r gwrthodedig yn golledig o eisiau cynnyg o iachawdwriaeth, (er iddo droseddu yn erbyn Duw) ar dylerau tra chyfiawn; yn ol yr hyn sydd ysgrifennedig, " Fel mai byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, ni ymhoffaf ym marwolaeth yr annuwiol; ond troi o'r annuwiol oddiwrth ei ffordd, a byw; dychwelwch attaf fi, medd Arglwydd y lluoedd, a mi a ddychwelaf attoch chwithau, medd Arglwydd y lluoedd." Felly ynte, dyma lle mae'r pwynt yn sefyll rhwng Duw a'r gwrthodedig, (y gwrthedig wedi pechu o hono wy'n feddwl) y mae Duw yn ewyllysgar i'w achub ef ar dylerau rhesymmol, ond nid ar ammodau afresymmol; ond nid â ammodau rhesymmol i lawr gyd â'r gwrthodedig, am hynny rhaid ei ddifetha am ei afresymoldeb, Ezec. xviii. 31, 32. a xxxiii. 10. Zec. i. 3.

Bod Duw yn ewyllysgar i achub hyd yn oed y rhai a gollir yn dragywydd fydd eglur, oddiwrth yr ystyriaeth o ddaioni ei natur, o fod dyn yn greadur iddo, ac yn wir mewn cyflwr truenus. Eithr yr wyf yn dywedyd, megis y dywedais eisoes, fod gwahaniaeth mawr rhwng ei fod yn ewyllysgar i'w hachub trwy eu cydsyniad â'r rhai'n ei ammodau rhesymmol, a'i fod yn llwyr-fwriadu eu hachub, pa un, fel dynion, a gydsyniant â hwy ai peidio; felly yr achub efe yr etholedigion yn unig, sef yn ol golud ei ras ef, yn ol ei olud mewn gogoniant trwy Grift Iesu; gan weithredu ynddynt yn ddibennus yr hyn y mae'r efengyl, fel ammod, yn ei ofyn oddiwrthynt. Ac oddi yma y dywedir ei fod ef yn rhoddi ffydd, (ie, sancteiddiolaf ffydd, canys honno yw ffydd etholedigion Duw,) yn rhoi edifeirwch, yn rhoi calon newydd, yn rhoi ei ofn, ie'r ofn a'u ceidw hwynt yn dragywydd

rhag dinystr tragywyddol; gan ymrwymo ei drugaredd a'i ddaioni i'w dilyn hwynt holl ddyddiau eu heinioes, fel y preswyliont yn nhŷ'r Arglwydd yn dragywydd: ac fel y dywaid ysgrythur arall, "A'r hwn a'n gweithiodd ni i hyn yma yw Duw," Sal. cxlv. 9. Job xiv. 15. a iii. 16. Eph. i. 4—7. Phil. i. 29. a iv. 19. Act. v. 30, 31. Ezech. xxxvi. 26, 27. Jer. xxxii. 40. Salm xxiii. 6. Rhuf viii. 26, &c. 2 Cor. v. 5, &c.

Eithr, meddaf, ei waith yn gwrthod gwneuthur fel hyn i bob dyn yn y byd, ni ellir dywedyd yn briodol ei fod yn gwneud hynny, o herwydd oes ganddo wir ewyllys iddynt gydsynio â'r cynhygion o ras a ofodir allan yn yr efengyl, a byw. Am hynny, rhaid i chwi sylwi fod gwahaniaeth mawr i'w wneuthur rhwng bod Duw yn gwrthod gras ar dylerau rhesymmol, a'i wrthod yn hollol neu'n bendant; ac hefyd fod gwahaniaeth yn ei waith yn ymattal rhag oddiwrth roi 'chwaneg o ras, a lluddias dynion i gydsynio â'r gras a gynhygir yn bresennol; hefyd y dichon Duw attal llawer, pryd nid yw'n tynnu dim ymaith; i.e., cymmeryd ymaith llawer, pan yr ammharchir unwaith, ac etto fod yn gyfiawn ac yn uniawn o hyd. Ymhellach, fe ddichon Duw wrthod gwneuthur hyn neu hynny yn ddiammodol; pan ar yr un pryd y darfu iddo addaw gwneud nid yn unig hynny, ond rhagor, yn ammodol. Wedi ystyried y pethau hyn, chwi ellwch yn hawdd benderfynu ei fod ef yn ewyllysgar i achub y rhei'ny ni etholwyd ar ammodau rhesymmol, ond nid hebddynt.

Nid yw ddim anghyfiawnder yn Nuw i gynnig gras i'r byd, er, pe na b'ai ond ar yr ammodau hyn yn unig, a'u bod hwy yn cael eu rhag-weled ganddo ef yn ei sicr wrthod; o herwydd fod gwrthod yn afresymmol, yn enwedig pan yw'r ammodau mor rhesymmol ag yw credu'r gwirionedd.

nedd a byw; ac hefyd, o herwydd ei bod yn ras a thrugaredd yn Nuw, iddo gymmaint ag unwaith gynnyg moddion cymmod i bechadur, yr hwn yw'r trofeddwr; eithr yr Arglwydd Dduw, yr hwn y trofeddwyd i'w erbyn: hwynt-hwy nid y'nt ond llwch a lludw, ynte'n Fawrhydi nefol. Pe buafai Duw, wedi i ddyn dorri'r gyfraith, etto yn cadw'r byd gyd â phob caethder hyd eithaf ei hammod, a fuafai efe wedi'n yn anghyfiawn? A wnelfai efe unrhyw gam â dyn? Onid oedd pob tippyn o'r gyfraith yn rhesymmol yn y llech gyntaf, ac yn yr ail hefyd? Pa faint mwy trugarog a graflawn yw efe ynte o fôn am ammodau o gymmod? Yn enwedig ei fod ef yn ewyllysgar hefyd i ymofwng i ymheddychu, os credant ei air ef, ac os derbyniant y gwirionedd yn y cariad o hono. Er bod y gwrthodedig yn rhedeg ei hun o'i wir-fodd, ac yn erbyn holl rym rheswm, ar greigiau tragywyddol drueni, ac yn ymddryllio arnynt; etto efe a ddi-fethir yn ei lygredigaeth ei hun, trwy wrthod ammodau bywyd, 2 Thef. ii. 10. 2 Pedr ii. 12, 13.

Gwrth. Ond nid yw y gwrthodedig yn awr mewn cymhwysder, ac yn alluog ddigon, i gyflawni'r ammodau rhesymmol hyn?

Att. Eithr, meddaf, bwriwch i hyn gael ei ganniattau, ai gwrthodedigaeth a'i gwnaeth ef yn analluog, ai pechod? Nid gwrthodedigaeth, ond pechod: os pechod, yna, cyn ymryffon, ystyried y matter yn iawn, ac yna yn y canlyniad caiff weled mai pechod, trwy gydsyniad gwir foddol ei feddwl ag ef, a'i gwannychodd ef fel hyn: ac o herwydd, meddaf, mai pechod, trwy ei wir foddol gydsyniad, a'i gwnaeth yn wan; ymrafaelied ag ef ei hun am gydsynio i wneuthur ei hun yn anabl i ymuno â thylerau rhesymmol, i.e., â'r ammodau hynny, y rhai am eu bod yn rhesymmol, ydynt gan hynny, er ei ddrygioni ef, yn dra chymmwys (fel tylerau)

tylerau) iddo. Ac meddaf etto, yn gymmaint a bod yr ammodau rhesymmol hyn wedi cyffylltu wrthynt eu hunain, fel cymdeithion diwahan, y cyfryw ryfedd ras a thrugaredd ag y fydd mewn gwirionedd; boed hyd yn oed i'r rhai a ddifethir gyfiawnhau Duw er hynny; ie, a bloeddio, "Ei drugaredd ef fydd yn parhau'n dragywydd," er nad ydynt hwy, o herwydd drygioni eu calonau, yn cael dim lles oddi wrthi.

Y Trydydd R H E S W M.

Yn drydydd, fe ddichon Duw ewyllysio a gorchymyn i'r efengyl, ac felly'r gras o honi, gael ei chynnyg i'r rhei'ny a'r na fyddant fyth yn gadwedig, (heblaw'r hyn a ddywedpwyd) i ddangos i'r holl edrychwyr pa elyn yw pechod, wedi ei gofleidio unwaith, i iachawdwriaeth dyn: pechod, heb gynhygion gras yr efengyl, ni all'fai byth ymddangos mor dra phechadurus, megis y gwnaeth ac y mae'n gwneuthur trwyddynt. "Oni b'ai fy nyfod a llafaru wrthynt, (imedd Crist) ni buasai arnynt bechod: ond yr awr hon nid oes ganddynt esgus am eu pechod." Megis y mae y pechodau fydd yn erbyn y ddeddf i'w datguddio gan y ddeddf, hynny yw, gan ddaioni, uniondeb a phurdeb y ddeddf; felly y pechodau fydd yn erbyn yr efengyl a eglurir ganddi hithau, sef, gan gariad, a thrugaredd, a maddeuant yr efengyl: ("Os byddai'r hwn a ddirmygai gyfraith Moses farw, heb drugaredd; pa faint mwy cospedigaeth, dybygwech chwi, y bernir haeddu o'r hwn a fathrodd Fab Duw?") Pwy a all'fai feddwl y gwrthwynebasai pechod yr hyn fydd gyfiawn, yn enwedig gras a thrugaredd, oni buasai i ni ei weled â'n llygaid? A pha fodd y gall'fem ei weled yn ddibennus, oni buasai i Dduw adael rhai iddynt eu hunain? Yma yn wir yr eglurir pechod: er iddo ef (Crist) wneuthur

thür cynnifer o wyrthiau yn eu plith (i'w perfwadio i dderbyn trugaredd) etto ni chredent ef. Pechod, lle y mae'n teyrnafu, fydd elyn marwol i'r enaid; y mae yn dallu'r llygaid, yn dal y dwylaw, yn rhwymo'r gluniau, yn cau'r clustiau, ac yn gwneuthur y galon yn ystyfnig i wrthwynebu lachawdwr eneidiau. Ni ufuddha'r hwn a adawir i bechod, nac i'r gyfraith na'r efengyl; yr hyn hefyd a ewyllysia Duw i'w ddatguddio a'i amlygu, er costi o hono ddamnedigaeth rhai: "Er mwyn hyn y'th gyfodais, (meddai Duw wrth Pharaon) i ddangos ynot fy nerth; ac fel y myneger fy enw trwy'r holl ddaear." Canys Duw, trwy gyfodi Pharaon i'w frenhiniaeth, a goddef iddo rodio i'r eithaf yn ol fel yr oedd ei bechod yn ei yrru yn y blaen, a ddangos i'r holl edrychwyr pa mor erehyll yw pechod; ac, heb neillduol gynnorthwy ei sanctaidd Yspryd, na ynnillir pechod gan y gyfraith na chan yr efengyl. Er nad yw y rheswm hwn o ddim lles i'r rhai a ddemnir, etto y mae er anrhydedd i Dduw, ac er budd i'r dewisfalon, Ioan xv. 22. Rhuf. vii. Heb. x. 27—29. Ioan xii. 37. Ecsod. ix. 16. Rhuf. ix. 17.

Y mae er anrhydedd i Dduw, fef, er gogoniant ei nerth a'i drugaredd: canys ei nerth a ddadguddir yn awr yn wir, pan na allo dim ddofi pechod ond hwnnw; a'i drugaredd a welir yma yn wir; o herwydd honno fydd yn ei rwymo ef i'w wneuthur. Darilen Rhuf. ix. 22, 23.

Y Pedwarydd R H E S W M.

Yn bedwerydd; y mae Duw yn gorchymmyn i gynhygion yr efengyl, a'i gras, gael yn gyffredinol eu cynnyg i bawb, fel y byddai moddion wedi eu darparu yn ddigonol i'r etholedigion, i'w cenhedlu i ffydd, a'i chynnal ynddynt hyd y diwedd, pa le, ymha gyflwr neu 'stad, bynnag y b'ont.

b'ont. Y mae gan Dduw, trwy weithrediad ei amryw ddoethineb, ddiben a diben yn ei weithrediau a'i weithredoedd ymhlith meibion dynion: ac felly yn ei waith yn gorchymmyn i'w efengyl gael ei chynnyg i bawb; ddiben, meddaf, i adael y darnedigion yn ddiesgus, ac i ddarparu digon o foddion i gasglu ei holl etholedigion: " O na lafarai Duw, (meddai Sophar) ac nad agorai ei wefusau yn dy erbyn, a mynegi i ti ddirgeledigaethau doethineb, eu bod yn ddau cymmaint a'r hyn fydd!" Canys er bod Duw yn gweithio gyd â ac ar yr etholedigion, yn amgen na chyd â ac ar y gwrthodedigion; etto y mae efe yn gweithredu gyd â ac ar yr etholedigion, a thrwy'r un gair a orchymmyn efe i'w ddal allan a'i gynnyg i'r gwrthodedigion. Yn awr, gan fod y testun y wedd hon yn rhedeg mewn tylerau mor rhydd a chyffredinol, yr etholedigion gan hynny yn eu clywed ydynt, trwy alluog nerth Duw, yn cydsynio â'r cynhygion a ddelir allan ynddynt; ac felly y maent yn gadwedig. Yn llyn y gair a gynhygwyd i'r Iuddewon gwrthodedig, ac a wrthodwyd mewn modd creulon ganddynt; ie, y gair hwnnw a fu yn effeithiol i'r dewisfollion, a hwy a achubwyd trwyddo: " Hwyl a dderbyniafant y gair yn llawen; a chynnifer ag oedd wedi eu hordeinio i fywyd tragywyddol, a gredafant." Nid fel pe buasai gair Duw yn ddiesfaith; ni fwriodd Duw ymaith ei bobl a rag-wybu. Y gair a gwblha yr hyn yr anfonodd Duw ef o'i blegid, sef, iachawdwriaeth yr ychydig a ddewiswyd, pan ei cynhygir hi i bawb; er cael ei gwrthod gan y rhan fwyaf, trwy wrthryfelgarwch eu calon, Ephes. i. Job xi. 5, 6. Act. xiii. 44—48. a xxviii. 28. Heb. iv. 1, 2, 3. Rhuf. ix. 6. a xi. 12.

Gwrth. 2. Os darfu i Dduw ethol, fel y dywedsoch, pa raid oedd iddo osod sail mor gyffredinol, er cenhedlu ffydd yn ei ddewisfollion, gan y gallai

yr

yr un yspryd ag fydd yn gweithio ynddynt trwy'r cyfryw foddion, hefyd weithio ynddynt trwy foddion eraill, hyd yn oed trwy air, gan gauad allan y rhan fwyaf yn y cynhygion cyntaf o honi ymhlith dynion?

Att. Mi a ddywedais i chwi o'r blaen, er mai hyn yw'r prif reswm am gynhygion cyffredinol o ras yr efengyl, etto mai nid hyn yw'r rheswm i gyd pa ham y byddai'r cynnyg mor gyffredinol, fel y dengys y tri rheswm o'r blaen.

Eithr eilwaith; yn ymysgaroedd arfaeth etholedigaeth Duw, y mae'n gynhwysedig y moddion hefyd a ordeiniwyd i ddwyn yn effeithiol y rhei'nny a etholwyd i'r gogoniant a rag-ordeiniwyd hwy iddo; sef, i gasglu ynghyd yn un holl blant Duw: "I'r hyn y galwodd efe chwi, medd Paul, trwy ein hefengyl ni, i feddiannu gogoniant ein Harglwydd Iesu Grist." Arfaeth etholedigaeth Duw ynte, nid yw yn distrywio'r moddion a ddarparodd ei ddoethineb ef; eithr y mae'n hytrach yn eu cadarnhau, i.e., yn eu hordeinio a'u cadarnhau; ac yn gwneuthur y moddion hynny a'r fydd yn y sain allanol yn annherfynedig ac yn gyffredinol, yn effeithiol i hwn a'r llall, trwy briodol a neillduol gymhwysiad: yn y modd hwn y mae Crist, yr hwn a gynhygir yn gyffredinol i bawb, yn cael trwy weithred enwedigol ffydd ei gymhwyso at Paul yn neillduol: "Efe a'm carodd, ac a'i dododd ei hun drosof fi," Ioan xi. 51, 52. 2 Thef. ii. 13, 14. Gal. ii. 20—22.

Ymhellach, megis mai diben y Mawrhydi nefol yw dwyn ei etholedigion i ogoniant trwy foddion, felly y wedd hon trwy foddion annherfynedig a chyffredinol, megis yn gymhwyso ac addasaf: yr hyn a ymddengys, os ystyriwn nid yn unig y ffordd fydd yn rhyngu ei fodd ef i weithio gyd â rhai o'i

ddewisolion, mewn trefa i'w gogoniant hwn; ond hefyd y profiadau, a'r profedigaethau, a'r gorthrymderau eraill fydd raid iddynt fyned trwyddynt iddo.

1. Mewn perthynas i'w waith gyd â rhai; pa mor anweledig ydyw i'r rhei'ny y mae efe eisoes wedi ei ddechreu yn eu heneidiau? Pa fodd y cleddir y gair dan gwyfau eu calonnau dros fisioedd, i.e., dros ffynyddoedd cyfain? Cymmaint a hyn yn unig fydd wedi ddatguddio o hono; y mae efe yn dangos i'r enaid ei bechod, yr hwn hefyd y mae yn ei drymhau a'i gymhwyso felly at y gydwibod (a'r Iesu etto yn ymattal, fel Jofeph, gwneuthur ei hun yn adnabyddus i'w frodyr) fel, oni b'ai fod cynhygion cyffredinol o drugaredd, a hynny i'r gwacthaf o bechaduriaid, y methent yn ebrwydd, ac y darfyddai am danynt, fel y gwna meibion y goll-edigaeth. Eithr trwy'r moddion hyn y mae'r Arglwydd yn eu cynnal ac yn eu cynnorthwyo hwynt, fel y sefонт, pan syrthio eraill yn dragywydd, Sal. cxix. 49.

2. Ac felly hefyd yr un modd am eu profiadau, eu profedigaethau, a'u cystuddiau eraill, o herwydd na fyn Duw eu dwyn hwy i'r nesoedd hebddynt, ond trwyddynt; am hynny y darparodd efe hefyd air mor helaeth, ag y mae efe yn sefyll yn dëg er cymmorth i'r enaid ymhob rhyw gyflwr, fel na threngo gan fyched.

3. Mi allwn chwanegu hefyd yn y lle hwn, fod eu cyflwr amherffaith wedi derbyn gras yn galw am y cyfryw air: (i.e., se ellid enwi llawer o bethau eraill) yr hwn a dybiodd Duw, yr unig ddoeth, yn gymmwys i fyned gyd â ni i'r llong, i.e., fod gyd â ni ar y môr, hyd y porthladd a ddymunem.

Y Pumbed RHESWM.

Yn bummed; y mae Duw yn ewyllysio ac yn gorchymmyn i'r efengyl gael ei chynnyg i bawb, fel trwy hynny y gallai cariad yn gwahaniaethu, o ran gwaith trefnwol ac ysprydol, ymddangos yn fwy mai ffrwyth cariad enwedigol a neillduol yn wir ydyw. Canys gan fod yr efengyl yn cael ei chynnyg i bawb yn gyffredinol, pan nad oes ar yr un pryd ond ychydig yn ei derbyn, i.e., a'r ychydig hynny mor anabl ac anewyllysgar, ac wrth natur mor wrthwyneb i hynny, a'r rhei'ny sydd yn ei gwrthod ac a gyfrgollir; y mae'n eglur fod rhyw beth mwy o'r nefoedd ac o weithrediad Yspryd Daw yn cyd-fyned â'r gair a gynhygair fel hyn er bywyd ac iachawdwriaeth i'r rhai sydd yn ei fwynhau; nid megis gair yn awr yn cael yn unig ei gynnyg, ond ei gynnal gan nerth y nef: "Gwelwch pa fath gariad a roes y Tad arnom, fel y'n gelwid yn feibion i Dduw! sef, i ni sydd yn credu, yn ol gweithrediad nerth ei gadernid ef, yr hon a weithredodd efe yng Nghrist, pan y cyfododd ef o feirw." Y mae hyn yn annog i ryfeddod neillduol, i.e., ac hefyd i gariad cyffelyb i'r hwn sydd wedi ei ofod yn sicr ar y galwedigion, y cadwedigion, a'r rhai a ogoneddwyd: "Ni wnaeth efe felly ag un genedl; ac nid adnabuant ei farnedig-aethau ef. Molwch yr Arglwydd." Yn awr y rhwymir yr aberth â rhaffau, hyd gyrr yr allor; ac y dywedir, "Arglwydd, pa beth yw'r achos yr wyt ar fedr eglurhau dy hun i ni, ac nid i'r byd! Anfonodd oddi uchod, cymmerodd fi, tynnodd fi allan o ddyfroedd lawer. Efe a'm gwaredodd oddiwrth fy ngelyn cadarn, a rhag fy nghafeion: canys oeddynt drech nâ mi!" 1 Thef. i. 4—7. 1 Ioan iii. 1—3. Salm cxlvii. 20. Ioan xiv. 22. Salm xviii. 16.

Canys dyma'r modd yr ystyria'r etholedig: er dyfod o honom oll yr unwedd i'r byd, a'n bod i gyd yn blant digofaint wrth naturiaeth; ac er gwannychu o honom ein hunain yn yr un modd trwy bechod, fel y mae'r pen oll yn glwyfus, a'r holl galon yn llefsg, gan ein bod wedi crwydro allan o'r ffordd, ac wedi dyfod yn anfuddiol, i Dduw ac i ni ein hunain; etto i Dduw agor fy llygaid, ddychwelyd fy enaid, roi ffydd i mi, a maddeu fy mhechodau; fy nghodi pan gwympwyf, fy nwyn yn ol drachefn, pan grwydrwyf; hyn fydd ryfeddol! i.e., iddo ef darparu tragywyddol drigfannau i mi, a fy nghadw hefyd trwy ei wynfydedig a'i nerthol gadernid i'w meddiannu; a hynny yn y ffordd o gredu, yr hyn heb ei gymmorth ef ni all'fwn wneuthur! iddo ef wneuthur hyn, er fy holl bechodau, er nad oedd gennyf ddim cyfiawnder! i.e., iddo ef wneuthur hyn yn ol golud ei ras, trwy'r brynedigaeth fydd yng Nghrist Iesu ein Harglwydd! i.e., yn ol tragywyddol gyfammod gras, yr hwn er hynny y mae'r rhan fwyaf o'r byd yn amddifad o hono, a gollant ac a ddeuant yn fyr o hono! Heblaw hyn; iddo ef feddalhau fy nghalon! ei thorri, ac yna ymhyfrydu ynddi; gosod ei ofn ynddi, ac edrych wedi'n attaf fi, a'm cadw fel canwyll ei lygad; i.e., llwyr-fwriadu fy nhywys â'i gyngor, ac wedi'n i'm cymmeryd i ogoniant! Ymhellach, mai effaith cariad annisgwyladwy, anhaeddiannol, a digais yw hyn oll! I'r Arglwydd feddwl am hyn cyn gwneuthur y byd, ac ordeinio'r moddion yn ddigonol cyn sylfaeni'r mynyddoedd! Am hyn tra chanmoladwy yw: i.e., "Pob perchen anadl, molianned yr Arglwydd. Molwch yr Arglwydd," Eph. ii. 1, 2, 3. Rhuf. iii. 9. Esay i. 5. Rhuf. iii. 12. Salm xxiii. 6. a xxxvii. 23. 2 Cor. v. 5. Deut. ix. 5—7. Ezec. xvi. 60—63. Deut. vii. 7, 8. Mal. i. 2. Salm li. 17. Jer. xxxii. 4.

Esay lxvi. 2. Salm cxxxviii. 6. Jer xxxi. 3. i Cor.
ii. 2.

Gwrth. 3. Oni ddywedafoch chwi eisoes; fod y gwrthodedig hefyd yn cael ei fendithio â llawer o drugareddau efangylaidd, megis â gwybodaeth o Grift, ffydd, goleuni, dawn yr Yspryd Glân, a phrawf o nerthoedd y byd a ddaw; os felly, yna beth yw yr achos ei fod ef etto yn golledig? Ai o herwydd fod y gras y mae efe yn ei dderbyn yn wahanol oddiwrth y gras y mae'r etholedigion yn cael eu hachub trwyddo? Od oes gwahaniaeth rhyngddynt, ymha le y mae'r gwahaniaeth yn sefyll? ai yn ei natur, yn y gradd, neu ynte yn y trefnad o hono?

Att. I'r wrthddadl hon mi allwn ateb llawer o bethau, ond er mwyn bod yn fyr, cymmerwch yr ateb hwn:

1. Y dichon yr anetholedig fyned ymhell mewn gwybodaeth, ffydd, goleuni, a melus-brawf o Iesu Grift, ac hefyd gyrhaeddwyd y faint o fod yn gyfrannog o'r Yspryd Glân; i.e., a thrwy wir weithrediad y pethau hyn ddiange hefyd oddiwrth halogedigaeth y byd, a dyfod yn sanct gweledig, uno mewn cymmundeb eglwysig, a bod fel y pennaf ymhlith yr etholedigion eu hunain. Hyn a ddenys yr ysgrythurau ymhob man i ni.

Y cwestiwn gan hynny yw, Pa un a ydyw'r etholedig a'r gwrthodedig yn derbyn gwahanol ras? I hyn yr wyf yn ateb, Ydynt, mewn rhai ystyr-iaethau, o ran ei natur, a'r gradd o hono hefyd.

I ddechreu ynte â'i natur.

1. Y ffydd y bendithir y dewisolion â hi, fydd yn myned dan enw amgen nag un ffydd arall, sef ffydd etholedigion Duw, megis ffydd yn perthyn iddynt hwy yn unig, heb fod neb arall yn gyfrannog o honi; yr hon ffydd hefyd, o ran ei natur,
a elwir

a elwir yn sancteiddiolaf ffydd, i ddangos ei bod yn rhagori ar bob un arall, ac na ellir yn gymmwys ei chymharu â dim arall, ond â thra-gwynfydedig ffydd y rhai a gânt yn sicr feddiannu tragywyddol ogoniant, yr un gyffelyb werthfawr ffydd a ninneu, (medd St. Pedr) a'i gyd-etholedig gymdeithion. A'r un modd am bethau eraill. Canys os gwir yw eu bod yn gwahaniaethu yn eu ffydd, rhaid yw eu bod yn gwahaniaethu mewn pethau eraill gyd â hynny: canys gan mai ffydd yw'r mam-ras, y mae hi yn dwyn allan y rhai eraill i gyd yn ol ei natur ei hun, sef, cariad helaethlawn, yr hwn byth ni chwymp ymaith, ac ni fydd fyth yn foddlon hyd oni's cyrhaeddo adgyfodiad y meirw, &c. Tit. i. 1. Judas 20. 2 Pedr i. 1. 2 Thef. i. 3. 1 Cor. xiii. 8. Phil. iii.

2. Y maent yn gwahaniaethu, o ran natur, yn hyn; y ffydd, a'r gobaith, a'r cariad, y mae'r dewisolion yn eu derbyn, ydynt yr hyn fydd yn tarddu oddiwrth etholedigaeth ei hun; efe a'n bendithiodd ni yn ol fel y dewisodd efe ni, sef â'r grasau a neillduodd efe i ni, pan ddarfu iddo yn nhrag'wyddoldeb ein hordeinio i fywyd cyn seiliad y byd: pa rasau, gan fod yr arfaeth ynddi ei hun yn hollol anffaeledig, fel y gallont yn gwbl ateb y diben, a wnant y gwaith yr unwedd yn ddiffael, dan lywodraeth Crist o hyd: "Mi a weddiais drosot, na ddiffygiai dy ffydd," Eph. i. 4, 5. Luc xxii. 32.

Eithr yn ail; megis y maent yn gwahaniaethu mewn natur, felly hefyd y mae gwahaniaeth rhyngddynt mewn gradd: canys er mai gwir yw, fod y gwrthodedig yn cael ei fendithio â gras, etto y mae hyn cyn wired hefyd, fod yr etholedigion yn cael eu bendithio â 'chwaneg o ras: rhagorfraint y dewisolion yn unig yw cael eu bendithio â

phob ysprydol fendith, a chael holl ewylllys da trugaredd Duw wedi ei gyflawni ynddynt ac arnynt hwy. Rhaid yw bod y rhai a fendithir â *phob* ysprydol fendith wedi eu bendithio â bywyd trugwyddol; a rhaid i'r sawl y mae'r Arglwydd nid yn unig yn gweithio ei holl ewylllys da ynddynt, ond yn cyflawni hefyd holl foddlonrwydd ei ddaioni arnynt, gael eu cadw i'w deyrnas nefol ef: ond nid oes un o'r an-etholedigion yn cael ei anrhegu â'r pethau hyn; am hynny, y gras a roddir i'r naill, sydd yn gwahaniaethu mewn natur a gradd, oddiwrth yr hwn a roddir i'r llall, Eph. i. 4, 5. i Thes. i. 11.

Yn drydydd; y mae gwahaniaeth o ran triniad hefyd: y mae'r gwrthodedig am fod yn bennaf yn nhriniad y gras y mae yn ei dderbyn, ond Iesu Grist yw'r pennaf am drefnad y gras a dderbyn yr etholedig: canys er mai'r gwrthodedig sydd i gael y llaw uchaf yn nhriniad y drugaredd a'r daioni a rydd yr Arglwydd iddo; etto nid felly, fel na chynnorthwyo'r Arglwydd ddim oll o hono; nage, ond i'r gwrthwyneb, efe a'i cynnorthwya, os bydd i'r gwrthodedig yn gyntaf wneuthur yn wirioneddol y dyled sydd arno: "Os da y gwnai, oni chai oruchafiaeth? Ac oni wnai yn dda, pechod a orwedd wrth y drws." Yn y modd hwn yr oedd hi hefyd gyd â Saul, yr hwn a wrthodwyd gan Dduw ar yr un cyfrif. Ac, meddaf, am yr etholedigion eu hunain, er mai Iesu Grist ein Iachawdwr bendigedig sydd bennaf o ran llywodraethiad y gras a rad-roddir i'w ddewisfalon, ond nid felly fel y caua efe hwynt allan yn hollol oddiwrth ymdrech, yn ol ei weithrediad sydd yn nerthol weithredu ynddynt hwy: nage, i'r gwrthwyneb, os y gwir etholedigion a fyddant etto yn esgeulus, a gwneuthur yn annuwiol, hwy a gânt deimlo dyrnod

dyrnod gwialen Duw, o bosibl ne's dryllier eu hefgyrn. Ond am nad yw'r gwaith yn gorwedd wrth eu drws hwy i'w drin fel yn bennaf, ond wrth eiddo Crist: am hynny, er cyflawni o hono ef ei waith gyd â llawer o chwerwder a gofid iddynt hwy; etto gan ei fod ef wedi ei gymmeryd arno ei hun fel y pennaf yn ei gylch, efe a berffeithia yr hyn sydd yn perthyn iddynt hwy, hyd ddydd (dyfodiad) Iesu Grist, Gen. iv. 7. 1 Sam. xiii. 11—14. xv. 26. Col. i. 29. Sal. cxxxviii. 8. Phil. i. 6.

Oddiwrth yr hyn a ddywedpwyd, yr ymgyfyd y penderfyniad hwn, neu y daw y canlyniad yma:

Y mae'r etholedigion yn oestad dan drugaredd dragywyddol; eithr yr anetholedigion ydynt bob amser dan dragywyddol gyfiawnder: oblegid rhaid i chwi ddal sylw ar hyn, sef, bod tragywyddol drugaredd a thragywyddol gyfiawnder; a bod drugaredd bresennol, a phresennol gyfiawnder. Felly ynte, i ddyn fod mewn 'stad o drugaredd, fe all hynny fod naill ai 'stad o drugaredd bresennol, neu ynte 'stad o drugaredd bresennol a thragywyddol hefyd. Ac felly, eilwaith, bod dyn mewn 'stad dan gyfiawnder, a ellir ei ddeall naill ai am gyfiawnder presennol yn unig, neu ynte gyfiawnder presennol a thragywyddol hefyd.

Fel y bo i hyn i gael ei agor etto ymhellach, mi a gaf ymhelaethu rhyw gymmaint.

Mi a ddechreuaf â thrugaredd bresennol, a phresennol gyfiawnder. Yr hyn wyf yn ei alw yn drugaredd yw, y ffydd, goleuni, gwybodaeth, a phrawf o ddaionus air Duw, a ddichon fod gan ddyn a bod yn golledig. Hyn a elwir yn yr yfgyrthur, "Credw dros amser, parhau dros amser, a gorfoleddu dros amser yn y goleuni." Ac yr wyf yn galw hyn yn drugaredd, am na ddichon neb

(fel

(fel dynion) ei haeddu, ac hefyd am mai ei phriodol ddiben yw lleshau y sawl y mae hi ganddynt. Ond yr wyf yn ei galw'n bresennol drugaredd, am y dichon y rhai a fendithir â hi, a dim ond hynny, ei phechu ymaith, a bod yn golledig; fel y gwnaeth rhai o'r Galatiaid, Hebreaid, Alecsandriaid, ynghyd â'r Afiaid ac eraill. Ond etto, daliwch sylw eilwaith, nid wyf yn galw hyn yn drugaredd bresennol, o herwydd bod Duw wedi bwriadu yn hollol iddi bara ond dros amser; ond am ei bod yn bosibl ei cholli, i.e., bod Duw wedi bwriadu yn ammodol y caiff ei cholli, Heb. vi. 4, 5. 2 Pedr. ii. 20. Mat. xiii. 22. Luc viii. 13. Ioan v. 35. 1 Cor. xii. 7. Gal. v. 4. Heb. xii. 15, 16. 1 Tim. i. 20. 2 Tim. ii. 18. a i. 15. xii. 25.

Drachefn; am gyfiawnder presennol, yr hyn a bery dros amser yn unig ydyw ef hefyd: ac megis mai rhan y rhei'ny a adawyd allan o etholedigaeth Duw yn briodol yw trugaredd bresennol; felly y mae gan gyfiawnder presennol i ymwneuthur yn bennaf ag anwyliaid Duw; y rhai er hynny ydynt ar yr un pryd dan dragywyddol drugaredd hefyd. Dyma'r cyfiawnder a gystuddiodd Job, Dafydd, Heman, a'r duwiolion, y rhai er hynny y'nt yn sicr o feddiannu, trwy rinwedd y drugaredd hon, dragywyddol fywyd a gogoniant. Yr wyf yn galw hwn yn gyfiawnder, am fod Duw mewn rhyw ystyr yn gwneuthur â'i blant yn ol natur eu troseddau; ac yr wyf yn ei alw yn gyfiawnder presennol, o herwydd, er trymmed y bo llaw Duw dros yr amser presennol ar ei eiddo trwy etholedigaeth, etto nad yw yn parhau ond dros ennyd o amser; am hynny, er bod hyn yn wir yn cael ei alw yn forriant, etto nid yw ond ychydig forriant, forriant dros ennyd fach, dros amser, dros dymmor:

“ Mewn ychydig forriant y cuddiais fy wyneb oddiwrthyt ennyd awr; ond â thrugaredd dragywyddol y trugarhaf wrthyt, medd yr Arglwydd dy waredydd,” Job vi. 4. Sal. lxxxviii. a xxxviii. 3. Amos iii. 2. 1 Cor. xi. 30, 31. Esay liv. 7, 8. Sal. iii. 5. a ciii. 9. 1 Pedr i. 6.

Yn llyn y gwelwch fod trugaredd bresennol, a phresennol gyfiawnder; ac y dichon yr etholedigion fod dan gyfiawnder presennol, pryd y dichon y lleill fod dan bresennol drugaredd.

Eilwaith; megis y mae trugaredd bresennol, a phresennol gyfiawnder, felly hefyd y mae tragywyddol drugaredd, a chyfiawnder tragywyddol; ac yr wyf yn dywedyd, megis y dichon yr etholedigion fod dan gyfiawnder presennol, pan y gallo y rhai ni etholwyd fod dan bresennol drugaredd; felly y mae'r etholedigion pryd hynny dan dragywyddol drugaredd, eithr y lleill dan gyfiawnder tragywyddol.

Bod yr etholedigion dan dragywyddol drugaredd, a hynny pryd y maent dan gyfiawnder presennol, fydd eglur oddiwrth yr hyn a ddywedwyd o'r blaen, ief, oddiwrth eu bod wedi eu hethol yng Nghrist er cyn feiliad y byd; yr un wedd hefyd oddiwrth yr ystyriaeth o'u hiachusol droedigaeth, a'u diogel gadwriaeth yn hollol trwy'r byd drwg hwn, ief, yn ddiogel i fywyd tragywyddol; megis y dywed efe hefyd trwy'r prophwyd Jeremy, “ A chariad tragywyddol y'th gerais; am hynny tynais di â thrugaredd.” Ac oddi yma y mae, y geilw efe ei etholedigion, yn blant ac yn bobl iddo, a hynny cyn troedigaeth; canys er nad oedd neb o honynt etto yn blant iddo trwy alwedigaeth, etto ei eiddo oeddynt yn ol etholedigaeth, Jer. xxxi. 3. Ioan x. 16. a xi. 52. Act. xviii. 9, 10.

Yn awr, gan fod yr etholedigion dan dragywyddol

wyddol ras a thrugaredd, rhaid yw eu bod danynt cyn i gyfiawnder presennol gymmeryd gafael arnynt, y pryd y mae'n gafaelu, ac hefyd yn parhau i aros yn hwy nag y gall cyfiawnder presennol, gan ei bod o dragywyddoldeb i dragywyddoldeb. Gan ei bod fel hyn, yma mae'r rheswm pa fodd nad yw un pechod, nac etto brofedigaeth y gelyn, nac un drwg arall, yn gallael newidio na dinystrio y rhai a etholwyd y wedd hon gan Dduw: i.e. hwn yw'r peth fydd yn gwneuthur y pethau fydd ynddynt eu hunain yn niweidiol i ddynion, i brofi er hynny o fawr les i'r rhai fydd o fewn yr arfaeth hon; ac megis y dywedai Ddafydd, "Da yw i mi fy nghystuddio;" ac eilwaith, "Eithr pan y'n bernir, y'n ceryddir gan yr Arglwydd, fel na'n damner gyd â'r byd." Yn awr cystuddiau, &c. ynddynt eu hunain ydynt nid yn unig yn ddiffwrwyth ac yn ddiles, ond, heb eu sancteiddio, yn niweidiol hefyd: "Tarawais ef, ac efe a aeth rhagddo'n gildynnus:" eithr yn awr bod trugaredd, dragywyddol yn cydweithio gyd â'r cystudd hwn neu'r llall fydd yn ei wneuthur yn llefiol i'r dewis-olion: "Ei ffyrdd a welais, a mi a'i iachaf ef; tywysaf ef hefyd, ac adferaf gyfur iddo, ac i'w alarwyr:" megis y dywedir hefyd mewn lle arall, "Gwyn ei fyd y gwr a geryddi di, O Arglwydd, ac a ddyfsgu allan o'th gyfraith." Canys trugaredd dragywyddol fydd yn edrych ar etholedigion a dewis-olion Duw, nid yn unig fel pechaduriaid truain, tlodion, ond hefyd fel y genhedlaeth a fendithiodd yr Arglwydd, yn y rhai y bwriadodd efe fawrhau ei ras hyd yr eithaf, trwy faddeu camweddwau gweddill ei etifeddiaeth, "wedi ein rhag-luniaethu ni i fabwyfiad trwy Iesu Grist iddo ei hun, trwy'r hwn hefyd y gwnaeth ni yn gymmeradwy yn yr Anwylyd." Am hynny, meddaf, yr

etholedigion, mēgis y maent yn derbyn y gras a'r drugaredd a ellir eu pechu ymaith, felly y maent yn cael y gras a'r drugaredd hynny ni ellir eu colli, ac na allo pechod eu difuddio o honynt, fef, trugaredd fydd yn amlhau, ac yn myned tu hwnt i bob pechod; y cyfryw drugaredd ag fydd yn rhwymo gallu Duw, eiriolaeth Crist, a chyfranniad gwynfydedig yspryd mabwysiad, yr hwn yspryd hefyd fydd yn rhwymo'r galon, yn ei thywys i gariad Duw, fel na chilio hi oddiwrth Dduw y modd y gwna'r gwrthodedigion; " Mi a wnaaf â hwynt gyfammod tragywyddol, na throaf oddiwrthynt, heb wneuthur lles iddynt; a mi a ofodaf fy ofn yn eu calonnau, fel na chiliont oddiwrthyf;" Rhuf. viii. 28. Salm cxix. 71. 1 Cor. xi. 31, 32. Esay lvii. 17, 18. Salm xciv. 12. 1 Pedr ii. 9. Mica vii. 18, 19. Ephes. i. 5, 6. a xxix. 30. Jer. xxxii. 40.

Ond yn awr, meddaf, ymddygiad Duw tu ag at y rhai ni etholwyd, fydd mewn dull a modd arall, gan eu bod hwy dan yr ystyriaeth o dragwyddol gyfiawnder, hyd yn oed y pryd y maent yn mwynhau gras a thrugaredd presennol.

Oddi yma y mae eu bod, o ran eu sefyllfa ger bron Duw'r nefoedd, yn cael eu galw yn gŵn, moch, a diafliaid, hyd yn oed y pryd y cânt eu cyfrif ger bron etholedigion Duw ei hun yn faint ac yn frodyr: " Y cî a ymchwelodd at ei chwydiad ei hun, a'r hwch wedi ei golchi, i'w hymdreiglfa yn y dom." A'r achos yw, bod, er eu holl dēg ymddangosiadau i'r byd, eu hen natur a'u llygredigaethau yn llywodraethu o hyd o'u mewn; y rhai mewn amser, yn ol cyffredinol farn Duw, a adawir i amlygu eu hun, fel y maent yn weledig i'r faint etholedig, fel y bu ar Simon Magus, a'r gwrthgiliwr drygionus Judas; " y rhai a aethant
allan

allan oddiwrthym ni, eithr nid oeddynt o honom ni: canys pe buafent o honom ni, hwy a arosafent gyd a ni; eithr hyn fu, fel yr eglurid nad ydynt hwy oll o honom ni:" nid oeddynt hwy wedi eu hethol fel nynt, nac wedi eu sancteiddio fel etholedigion Duw; o ba herwydd y mae tragywyddol gyfiawnder yn eu cyfrif hwynt yn feibion y golledigaeth, pryd y maent dan eu proffes. Ac meddaf, a hwy dan dragywyddol gyfiawnder, rhaid yw fod ganddo a wnelo â hwy ynghanol eu proffes; ac o herwydd bod yn rhaid ei fod yn cael ei flino yn fawr ganddynt, wrth gymmeryd arno nad yw'n gweled eu trachwantau, y mae'n cymmeryd ymaith oddiwrthynt, a hynny yn dra chyfiawn, y rhoddion a'r rhadau, y doniau a'r rhagorfreintiau a roddasai presennol drugaredd iddynt; ac nid yn unig hynny, ond y mae efe yn eu torri ymaith, ac yn eu gosod dan ei lid yn oes oesoedd: "Wedi gadael y ffordd uniawn, (medd Duw) hwy a aethant ar gyfeiliorn, gan ganlyn ffordd Balaam mab Bosor. Y rhai hyn ydynt ffynhonnau diddwfr, cymhylaau a yrrid gan wynt, prennau diflannedig heb ffrwyth, dwywaith yn feirw, wedi eu diwreiddio, i'r rhai y cadwyd niwl y tywyllwch yn dragywydd," 1 Ioan ii. 19. Ioan xvii. 12. Mat. xiii. 12. a xxv. 29. Marc iv. 25. Luc viii. 18, 2 Pedr ii. 5. a xvi. 17. Judas xi. 12, 13.

Wedi ystyried y pethau hyn y wedd hon, chwi a welwch,

1. Fod presennol ras, a thrugaredd bresennol, tragywyddol ras, a thragywyddol drugaredd.

2. Fod yr etholedigion dan dragywyddol drugaredd, a hynny pan y maent dan bresennol gyfiawnder, a bod y gwrthodedigion dan gyfiawnder tragywyddol, pryd y maent dan drugaredd bresennol.

3. Yn llyn y gwelwch drachefn, y cyfrgollir yr anetholedig o herwydd pechod, er trugaredd breffennol, o achos tragywyddol gyfiawnder; ac y cedwir yr etholedigion rhag marwolaeth, (er pechu o honynt, a bod yn ddarostyngedig i ddyrnodiau preffennol gyfiawnder) o herwydd tragywyddol drugaredd. "Beth gan hynny a ddywedwn ni am y pethau hyn? A oes anghyfiawnder gyd â Duw? Na atto Duw: y mae efe yn trugarhau wrth yr hwn y trugarhao, ac yn tosturio wrth yr hwn y tosturio."

T E R F Y N.



YSTORI, NEU DDAMMEG,

YR EMPRWR O JUDEA A'I FERCH.

GAN DAFYDD WILIAM.

*Agoraf fy ngenau merwn damhegion : mynegaf bethau cuddiedig,
er pan feiliwyd y byd, MAT. xiii. 35. SALM lxxviii. 2.*

ROedd Emprwr gynt o uchel waed, o fewn i wlad Judea,
Gwr tawel mwyn, o firiol ferch, ac iddo Ferch o'r glana':
Ni bu gyffelyb iddi'n bod yn tramwy rhod y ddae'ren,
Gwirionedd yw, dan sicr fel, a'i llewyrch fel yr haulwen.

Daeth i gyfeillach tég ei gwawr Dywysog mawr o India,
Ne's hudo'r Ferch brydweddol dëg i redeg rhwydd-deg yrfa;
Addawodd iddi'r byd o'i led, a gwisg o felfed cynnes,
A pherlau hyfryd, hardd eu drych, ne's hudo'r wych 'diseddes.

Fe dynnodd allan bwrs o'i god, gan addo bod yn ffyddlon,
Cynhygodd iddi, ar g'oedd y ffair, fyrddiynau o aur melynion,
A 'stad odidog, enwog iawn, a phalas llawn o olud,
Fel brenhines, cynnes waed, heb ofni brad nac adfyd.

Er cydio'n rhwydd, a chadarnhau, ac eglurhau'r dirgelion,
Nid cwyno'r gwir, nid geiriau gwag, yw'r ddammeg ag a
glywsom :

Mae yma beth; er lles a budd, yn ddirgel-gudd yn gorwedd,
A ddaw i'r golwg yn ddifeth, ond sylwi beth yw'r sylwedd.

Yr Emprwr mawr anfeidrol yw yr uchel Dduw JEHOFA,
A'r unig Ferch, nefolaidd lun, yw enaid dyn yn benna';
Mae hwn o 'ylwedd i barhau, yr Arglwydd a'i llefarodd,
Er cwympo'n Eden gynt mor bell, mae'n drysor gwell nâ byd-
oedd.

Ar wir ddelw Duw a'i lun y creuwyd ddyn yn gynta',
Adda ddisglair fel y tês, a'i wych gydmares Efa:
Gwa'rdodd Duw hwy fry o'r nen rhag profi pren gwybodaeth,
Caent farw a cholli yn ddilai baradwys a'i 'tifeddiaeth.

Y pwrs

Er hyn o dra', fe ddaeth y tro, ni chredwyd 'mo'r Creawdwr,
Rhowd cred i'r gelyn yn ddigel, areithiodd fel gwenieithwr,
Wrth Efa wan oedd ddynes wen, o ffrwyth y pren hi brofodd,
Ac Adda ei gwr, i wneuthur ple, o'i wirfodd fe'i cymmerodd.

Y pwrs ar gôdd, gwrandewch i gyd, yw gwagedd byd a'i sorod,
Cysgod gwag, diles, difudd, daear-fyd sydd yn darfod:
Y mae'r byd a'i hagr lun ar ol y dyn yn galw,
Ynte'n ddall, heb weled gwell, yn chwaraui â chyfaill chwerw.

Mae'r byd a'r cnawd, a satan hyll, ofnadwy ddull, yn hudo,
Yn doft eu hynt, y bydol blant, a'u melus chwant yn twyllo;
Heb wneuthur ffrwst i 'mofyn Crist, ond caru'r giff a'i golud,
Na 'morol mwy nâ'r 'nifail ffol am gael trag'wyddol fywyd.

Fe aeth y byd â myrdd cyn hyn, i lawr i'r llynn ferwedig,
Llu aneirif fy yna 'nawr o werin fawr ddamnedig;
O ddiffyg cwrdd â'r llwybr cul, a ffordd yr hil frenhinol,
A aeth i mewn, trwy rin y gwaed, i'r hyfryd wlad b'radwyfol.

Mae'r byd yn gadael pawb yn llwm, ni chair gan hwn ond
amwisg,

Ar ol ei ddilyn, bant a brynn, cymmerwn hyn er addysg;
Rhedwn bawb, trwy dduwiol fel, i'r arch, cyn del y diluw,
Mae bywiol ffydd, a Christ yn blaid, yn angenrhaid cyn marw.

Rhyfeddol ras! O gariad drud! er colli'r byd yn Eden,
Effeithiol 'roedd arfeithiol hâd yng Nghrist a ga'd drachefn;
Er gwaetha' swrth y satan syrth, ni chollir gwerth y clwyfau
A fu yn ystlys Crist heb lai, na'i weddi na'i riddfannau.

Trugaredd wenodd fry o'r nen, yn llawen ac yn siriol,
Ar hen Efa ac Adda ein tad, er colli 'stad ddedwyddol;
Daw ail Adda lawr o'r nef, diammod gref addewid,
Ddwyn ei holl grediniol blant i wir ogoniant hyfryd.



N. B. Y mae Llyfr arall o Waith Mr. BUNYAN yn
llaw'r Cyfieithydd, a elwir, *Y Tŷ yng Nghoedwig Lebanon*;
ac a roddir yn y Wasg mor fuan ag y bo'r Copi'n barod.



